

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

VII.

Излази половином свакога мјесеца у свескама — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

XI.

Б Е С Ј Е Д А

о свештовану свете Недјеље, коју је говорио у саборној цркви Добрској
V. недјеље великога пророка Мираи Вукић свештеник.

BIBLIOTEKA—

CRNE GORE ĐURĐE

Во има Отца и Сына и Св. Духа.
И благослови Богъ день седмый.

(Быт. 2, 3.)

Благочестиви хришћани!

Господ Бог, по својој неизмјерној благодати, као што знате, православни хришћани, створио је небо, земљу и све што се види и не види за шест дана; у седми је дан отпочинуо од свијех послова, благословио је и осветио тај дан и тијем научио нас, да и ми шест дана радимо, а седми почивамо, идемо у цркву, Богу се молимо и прослављамо Га: „И благослови Богъ день седмый.“

Господ Бог поновио је то онда, кад је старозавјетном пророку Мојсију дао на некој високој гори у једној великој пустињи на двије камене плоче 10 заповиједи или закон Божији, а у четвртој заповиједи тог Божијег закона Бог свијема заповиједа, да смо безувјетно обвезани светковати сваки седми дан, т. ј. св. Недјељу.

Но слушамо ли ми заповијед Божију, благочестиви хришћани? Почивамо ли ми у недјељне дане? Идемо ли у те дане

у цркву? Прослављамо ли Бога? Молимо ли Му се за наше нужде? К стиду нашему и да Бог опрости, ми сви не испуњавамо заповијед и вољу Његову, но радимо у те дане и не идемо на службу Божију.

Не идући недјељом у цркву, крадемо Богу то свето вријеме, и не употребљујемо га на ону цијел, на коју је оно од Бога људима одређено, те таквим начином гријешимо и преступљујемо Његову свету вољу. Па зар се неће Бог разгњевити на нас за такве поступке? Зар неће Он казнити нас за то, што преступљујемо Његов закон?

Нас кажњавају земаљске власти, кад преступљујемо грађанске законе, па тијем више морамо се бојати Владара неба и земље, Владара свега што се види и не види — Бога, кад преступљујемо Његов свети и благи закон, који можемо лако, лакше него грађанске законе, испуњавати. Да, Бог громовито пријети онијема, који раде у недјељу оне послове, који се могу оставити за понедјељак: „*Пустићу на њих огањ*, говори Бог на једном мјесту у Св. Писму, *погорјећу им куће и све његово*“ јер: „Благослови Богъ день седмый.“

Сад узмимо на ум да се цио седми дан посвећује Богу на службу, а ниједан дио тог дана не смије се употребити на домаћи рад. Но св. Јеванђеље умекшава нама закон о светковању св. Недјеље и говори: „*Кoji је од вас тај човјек, кад му овца, коза, говече или које друго животиње упадне у јаму, па да га не извади у свечани дан?*“ „Заиста, такви би човјек гори био од живинчета, јер је свака Недјеља човјека ради, а не човјек недјеље ради.“ Из тога по св. Јеванђељу ми изводимо ово правило: „У Недјељу треба радити оне послове, који су пријеко потребни и који би оног дана пропали.“

Може бити да има међу нама, који ће рећи за себе: „Ја ријетко идем у цркву, но работам у недјељне дане: берем траву, идем у млин, сијечем дрва, судим, тргујем или друго што чиним; мјесто да се Богу молим и љубим ближњег, ја клевећем на њега, крадем му то, што је он, може бити, сузама стекао, па опет Бог огња не шиље, кућа ми не гори, шљеме ми је јако, рађа ми се и љепше живим него они, који иду у цркву, Богу се моле и чине побожна дјела.“

Истина је, благочестиви хришћани, кад и кад грешници имају много имања и новаца на овоме свијету, као што то потврђује и народна пословица: „У циганке црн образ, но пуна торба.“ Но знајте, није богат и срећан онај, који много има, него онај, који је малим задовољан и који није роб гријеха.

Грешника Бог одма не казни за то, што чека њихово покајање, па, као многомилостив, говори: „Не хоћу смрти грѣшника, но еже обратитися и живу бити ему.“ Праведници много пута сиромашније и теже живе од грешника, јер је Бог за њих одредио на томе свијету, као што устима пророка сâм говори: „Ихже око не видѣ и ухо не слыша и на сердце челоуѣку не взидоша, яже уготова Богъ любящимъ его.“ (Пс. 64, 4). 1. кор. 2, 9.).

Значи: грешници се радују на овом свијету, у овом кратковременом вијеку, да се муче и плачу вјечито на оном свијету; праведници се муче овамо у овом кратком вијеку, да се радују тамо вјечито. Но често бива да Бог награђује праведнике и кажњава грешнике на овом свијету: праведнику даје лијепу и здраву дјецу, сам је здрав и задовољан, рађа му се; грешнику умиру рано дјеца, или му се и не рађају, сâм се разболи и мучи, не рађа му се, несрећан је да проклиње дан свога рођења и т. д.

Па, православни хришћани, кад све то знате и осјећате, свијема препоручујем и савјетујем са овог светог мјеста, са којег се може видѣти да је боље бити овдје, него са другог обичног мјеста, поштедите себе, убојте се Бога.

Као хришћани православни посјећујте цркву и престаните у те дане радити, трговати, путовати и друге послове, који се односе за овај кратко-временни вијек. За те послове Бог нам је даровао шест дана, а седми је оставио за себе. Сви видите, како је Бог праведан: *нама је дао шест дана, а за себе је оставио само један, да шест дана радимо себи, а један само посвећујемо Њему: „И благослови Богъ день седмый.“*

Седми дан ми облачимо љепше хаљине, па и душу треба обући лијепом хаљином, а то је молитвом Богу.

Молити се Богу можемо свуд и на сваком мјесту, а особито у цркви — дому Божијем; зато љубимо дом Божији, посјећавајмо га с побожношћу и имајмо вазда на уму, да на св. храм непрестано гледају очи Божије, и да у њему вјечно пребива Бог, који прима молитве онијех, који Му се из свега срца моле (3. цар. 9, 3).

Ради тога што је Бог седми дан благословио и осветио, Јудеји су у старом завјету тако светковали тај дан, да је њихов закон осудио једног Јудеја, који је у тај дан купио дрва, те су га засули гомилом камења. Они се нијесу ни од непријатеља бранили седми дан; једанпут тако их је погинуло 1000

људи, који се нијесу хтјели бранити у пустињи за вријеме гоњења цара Антијоха.

Ради тога што је Бог у старом завјету осветио и благословио седми дан, и Спаситељ наш, Господ Исус Христос, поново је осветио тај дан у новом завјету славним својим Воскресенијем, што је ускрсао у тај дан из мртвијех и тим увеличао значај тога дана: то је дан радости, која до вијека траје. У тај дан свештеник служи службу Богу, приноси Му молитве за вас, за ваше домове, па и ви придружите ваше молитве, побожне жеље и потребе пред престолом Божијим и пред овдје освећеним приликама Божијих угодника. Молитву је свршавао и блажени цар Давид: „Седмерицџо днемъ — говори Он — хвалихъ тя о судъбахъ правды твоея. (Пс. 119, 164).

Кад се је цар сваки дан толико пута (седам дана по седам пута) Богу молио и прослављао Га, то чим се можемо ми оправдати, кад недјељне дане не посвећујемо Богу и не идемо у цркву молити Му се и прослављати Га? „И благослови Богъ день седмый.“

У будуће, у кога се није укоријенила поквареност, тај нека се добро промисли о оном, што је до сад речено, па нека се према томе управља, те да не буде роб својих грјехова, већ нека буде слободан на страшном суду рећи праведном судији Господу Исусу: ево нас, Господе, ми смо испуњавали твоје заповиједи, да се удостојимо ријечи, кад речеш: „*Придите благословени Оца мојега, и наслиједите царство небесно, које је за вас приправљено од поштанка свијета.*“ —

Данас смо, благочестиви хришћани, с вама говорили о светковању св. Недјеље, а други пут говорићемо о светковању других празника, у чему нек нам пошље помоћи Господ Исус Христос, које Му нека је слава у вијек вјекова. — Амин.

СВЕШТЕНИЧКО УДРУЖЕЊЕ ЗЕТСКЕ НАХИЈЕ.

Као што сваки човјек у животу тежи к срећи и благостању своме, тако исто и читави народи и државе теже к срећи и благостању своме. Да народ (а и псјединац) буде, у колико је то више могућно, срећан, морају се у главноме испунити два услова: религиозно-морални захтјеви државе.

Црква и држава јесу двије безусловно потребне установе, без којих напретка, благостања и среће бити не може. Црква и држава имају задатак да остваре добро у човјечанству. Црква дјејствује вјером, моралом, средствима духовним и васпитним на душу човјекову, на вољу његову; држава исто дјејствује средствима моралним и васпитним, али поглавито дјејствује са своје тачке гледишта — средствима спољашњим, принудним, — законима. Црква учи: *немој хатиши* оно што је зло и незаконито; држава каже: *не смијеш чиниши* оно што је зло и незаконито. Константин Велики потпуно је схватио и предвидио благотврни утицај и значење цркве и за саму државу; за то се он старао да цркву, као заштитник њен, обезбиједи и у спољашњем њеном животу материјалним средствима. Он је подизао многе цркве и богато их обдаривао. Он је први издао закон (321 год.), по коме хришћанске цркве могу имати непокретних својих добара; он се такођер први постарао, да законом обезбиједи и издржавање свештенства, давши му многа права и привилегије: н. пр. он је ослободио свештенство од плаћања данка, од војничких обавеза... Његовome примјеру сљедовали су и други велики хришћански владоци, као Теодосије Велики, Јустинијан Велики и други.

Српско свештенство од свому долажу и значењу, и у држави Немањића узимало је учешће у најважнијим пословима. То тврди историја наша. Црква је помогла да се Немањића држава учврсти и осили; она је доцније сачувала народност српску, а код нас у Црној Гори и независност. Свештеници су били и јесу органи цркве — дакле, у првоме реду, свештеници су у тешким временима нашег историјскога живота сачували вјеру, а са овом народну слободу и независност нашу. Рад и дјела нашега свештенства у томе су велики, свијетли и славни, потомство ће им бити вјечито захвално.

Што је душа и тијело, то је код нас увијек била црква и држава. Послије Црнојевића црквени поглавар постао је (око 1499 год.) и свјетовни поглавар народа нашег у Црној Гори (Зети). Таква црквена и свјетовна власт наших митрополита, посматрана чисто с канонског основа, у први мах изгледа неправилна, јер по канонима митрополит или епископ не може на себе узимати свјетовне власти. Но, кад се двојака власт црногорских митрополита размотри и оцијени са историјског основа, онда ће ствар сасвијем друкче изгледати, јер ту, у историјском животу, није била у питању само каноничност те власти, него независност и опстанак самога народа и њего-

ве цркве. Народ је идентификовао своју слободу и независност, шта више идентификовао је и саму своју народност с црквом, — православљем. То је са историјске тачке гледишта сасвим оправдано, јер је таквим начином сачувана слобода и независност и државе и цркве, а то је по канонима; међутим све остале области цијеле српске државе покорио је завојевач својој власти.

Двојако право и власт Црногорских Митрополита православна је црква увијек признавала, а такође и независност црногорске цркве, која је одржавала све везе (догматске, обредне и канонске) са православном црквом. Црногорски Митрополити потпуно су оправдали повјерење народно; они су часно управљали црквом и државом све до 1851 год., сачувавши у тим тешким временима слободу и независност једне и друге. Те године, после смрти Митрополита Петра II., свјетовну власт узео је Књаз (Данило), а црквена остала је Митрополиту. Од тога времена наступили су обични међусобни односи цркве и државе наше; данас пословима црквеним управља Митрополит.

Као што се захтијева хармонија у развићу душе и тијела, таква је хармонија увијек достајала између цркве и државе наше, а она се и данас јавља као неизбежна и у развићу државног организма. Све силе драге домовине наше развијају се и хармонирају једна другој, па и Богом установљено свештенство, које је најмоћнији морални стуб сваке државе, које није досада цвало, сада је потпуно изједначено у развиту сваке грана наше домовине.

Његово Височанство наш Преузвишени Господар увијек се показивао брижљивим сином св. цркве; Он подиже многе цркве и богато их обдарива; чува строго св. православље; а храброст Његова и Црногораца Му ослободила је из ропства многе стењеће цркве, које данас ево (као и код нас) духом православља и просвјете цвјетају. Он ево круниса оно ваздашње своје старање о цркви — установом свештеничких плата, чиме, обезбједивши издржавање свештенства, даде му згоде за друштвену дјелатност и специјално усавршавање своје; а ово посљедње биће од благотворног уплива на повјерено му стадо...

Свештенство је толико охрабрено новим уређењем — те се на више страна у нашој домовини показују благодатне пошљедице тога — „свештеничка удружења.“ Ова удружења оснивају се са цијељу, да се свештеници на скуповима својима узајамно усавршавају и обавјештавају, како би сви узвишеноме

позиву своје достојно одговарали; заповијести Божије и очекивање народно испунили; а тада и достојни се показали сваке пажње и благоволења нашег Узвишеног сретновладајућег Господара.

Свештеници су позвани, да, узајамно усавршавајући се у установи удружења, потпомажу и олакшавају труд и старање свога Архиепископа — као ревностног и љубљеног нам Архиепископа В. Митрополита Митрофана у његовоме трудном и неуморном раду за благо св. цркве и пастве му. Свештеници имају разноврсне послове у дјелању своје — зарад уздигнућа духовне природе човјекове до савршенства по ријечима: „Будите ви дакле савршени, као што је савршен ваш Отац небески.“ (Мат. 5, 42.) Они вазда треба да имају у памети и да буду по јеванђелским ријечима: „со земљи, видјело свијету.“

Први примјер оснивања свештеничког удружења у јавности показаше свештеници Ријечке и Љешанске нахије, па Мораче и Роваца, па и у томе ево неће изостати ни свештеници Зетске нахије, него се и код нас одавно зачета мисао о удружењу (9 марта т. г.) у дјело привела.

Свештеници Зете, Куча и Братоножића, да би основали удружење, неколика су се пута у овој вароши купили, ради међусобног договора и споразумљења о истој ствари, — и пошљедњи пут 14 маја тек. г. Сабла су утврдила овога удружења састављена, потписана од свијех чланова овога удружења и спроведена у два егземплара Високопреосвештеноме Господину Митрополиту на Цетиње. Један од ових егземплара потврђен од Госп. Митрополита повраћен је са одобрењем и благословом управи овог удружења.

Правилник нашег удружења склопљен је из 36 чланака, а само удружење састављено је у лицу ових свештеника и то: пресједник г. Павле Петровић, протојереј Куча и Братоножића; подпресједник Крсто Поповић, парох подгорички; секретар Војин Поповић, парох подгорички; чланови г. г. свештеници: Илија Радоњић, Томо Поповић, Арсо Поповић, Петар Ивановић, Димитрије Павићевић, Лука Поповић, Божо Вујошевић, Ново Грујић, Димитрије Поповић, Михаило Поповић, Јако Вулетић, Васо Поповић, Андрија Драговић, Јован Радуловић, Шпиро Радичевић и Ристо Поповић.

Прва сједница овог удружења држата је 5 јуна т. год. и рад ове сједнице саопштен је г. Митрополиту на Цетиње. Ово удружење одмах у почетку лијепо је и морално и материјално помогнуто од свијех пријатеља. Тако 6 о. мј. постали

су добротвори нашег удружења ова господа и то: г. г. сердар Јагош Радовић, бригадир Јово Мартиновић, капетани: Лука Ненезић, Крсто Лаиновић и Стеван Раичковић, командир Гиге Беговић, Јован Беговић, командир поп Радован Марковић, подкомандир Томо Радичевић, официр Саво Шестић, секретар финан. Нешо Станић, д-р Ђ. Стефанели, Ђоко Лукачевић, Андрија Гвозденовић, управ. учитељ Ристо Марковић, Василије Ђиновски, Стефа Јака Чубрановић, Савета Шпира попа Ника, Крцун Ђурашковић записа своје родитеље: дјакона Филипа Ђурашковића и матер Гордану; учитељ Станко Марковић свог преминулог родитеља Богића Марковића, а с Цетиња протођакон Филип Радичевић записа свог умрлог јединца Ђура Радичевића, студента Московскога университета.

При уписивању за добротворе „свештеничкога удружења“ свештенство је поменуто господу добротворе почастило кафом и ракијом; тада су се подизале здравице од свештеника и споменуте госпде и то: прва је била подигнута здравица за здравље Његова Височанства Господара и Његова Дома; друга за здравље Госп. Митрополита, и даље добротвора овога удружења и свештеника.

Надати се, да ће примјеру поменуге госпде слиједити и још други побожни хришћани из ове вароши и са стране.

Жељети је, да се у овој нахији оснује и учитељско удружење, те да оба узајамно помажући се раде на остварењу племенитијех и родољубивијех жеља својих, пошто им је задатак без мале разлике један те исти.

Подпресједник и благајник „Свештеничког удружења
Зетске нахије“

Крсто Поповић.

I. *Име удружења*

Члан 1.

Православно парохијално свештенство Зете, Куча и Братоножића удружује се под именом „Зетско-Кучко свештеничко удружење.“

II. *Цијелъ и средства удружења.*

Члан 2.

Цијелъ је удруженом свештенству религиозно-просвјетна, којој ће одговарати:

Прво, да ради на утврђењу вјере и хришћанскога морала у своје народу;

Друго, да се у црквеној књижевности развија, унапређује и потпомаже набавком поучних књига и листова;

Треће, да сузбија празновјерице и злоупотребе са вјером и да шири религиозна знања;

Четврто, да ради на усавршавању црквеног проповједништва по снази своје спреме;

Пето, да се договара о унапређењу црквеног стања и украса;

Шесто, да се стара да се једнообразно свршавају црквени обреди по правилу св. цркве;

Седмо, да се уопште уједињеним радом и узајамним помагањем усавршава и да ствара што повољније услове за успјешан рад код својих парохијана и угледан положај у друштву.

Члан 3.

Да би удружено свештенство своје циљу одговарало, потребна су му средства за усавршавање и успјешан рад, с тога је оно ријешило, да по могућству и постепено набавља неколика богословска часописа и српска листа.

III. Чланови удружења

Члан 4.

Чланови овога удружења могу бити: редовни, добротворни и почасни.

Члан 5.

Редовни су чланови овога удружења свештеници: Подгорице, Зете, Куча и Братоножића, а могу бити и учитељи.

Члан 6.

Иступање из чланства не би имало бити, то једино оправдава смрт и премјештај службе.

Члан 7.

Добротвор може бити сваки православни Србин и Српкиња, који уживају сва грађанска права и у народу имају добар глас. Они улажу једанпут за свагда 20 фиорина, које могу у једној години и у четири рока исплатити.

Члан 8.

Почасни су чланови они, који су указали моралну помоћ удружењу, или који су много заслужили за духовну просвјету и удружење. Они се бирају на скуповима.

IV. *Управа, њена права и дужности.*

Члан 9.

Удружење има своју управу, састављену из: предсједника, подпредсједника и секретара.

Члан 10.

Предсједник је главни представник друштва, а његове дужности и права су:

а.) Да на вријеме сазива редовне сједнице и да пресједава; ред обдржава и сву радњу руководи;

б.) Да пази, да ли сваки члан тачно и савјесно врши повјерену му дужност и да се сваки члан према одредбама овијех правила управља.

Члан 11.

Предсједник, као најстарији члан друштва и управе, има право опоменути свакога неуреднога члана и савјетима упутити га на ред и дужност.

Члан 12.

Подпредсједник у свему заступа предсједника, кад је овај одсутан.

Члан 13.

Секретар је дужан водити тачан записник сједница и сву друштвену преписку.

V. *Права и дужности чланова.*

Члан 14.

Редовни чланови имају подједнака права у свијема друштвеним питањима — они могу предлагати, гласати, бирати и бити изабрани.

Члан 15.

Ако би који од чланова показивао се немаран у обичним дужностима службе у цркви и парохији и у сходноме посту-

пању, које му управа са скупштином према спреми одабере, таквога она има право послје једне и друге опомене ослободити из удружења, и о узроку тога обавијестити Господина Митрополита ради будућега положаја таквога свештеника.

Члан 16.

Добротвори и почасни чланови слободни су долазити и присуствовати годишњем друштвеном скупу.

Члан 17.

Кад би који од чланова добротвора умро, њега најмање три свештеника од удружења бесплатно опојавају, и сваке године држи му се једна заупокојена литургија и парастос, и поред тога да се спомиње у свијема црквама на проскомидијама.

Члан 18.

Сваки је члан дужан у свијема приликама учтиво и пристојно понашати се, и без разлике покоравати се одредбама ових правила, а тако и наређењима, која би управа са скупштином према дјелокругу свом, а у интересу напретка издала.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
VI. Скупштинне удружења.
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Члан 19.

За правилан ток послова, за избор управе, за годишњи предрачун и за набавку листова и друго, удружење ће имати једну редовну годишњу скупштину, кад се увиди.

Члан 20.

На првој скупштини друштво закаже дан друге скупштине и мјесто, гдје она има бити; а ако непредвиђене околности спријече дан састанка скупштини, предсједник закаже другу у року до један мјесец.

Члан 21.

На скупштини одређени члан говори бесједу; пошто је сврши, други могу га критиковати. У вријеме кад се критикује нико други осим чланова не смије присуствовати.

Члан 22.

На скупштини један члан предаје један обред, како би се постигла једнакост код свијех свештеника. Ово бива на свакој скупштини.

Члан 23.

Од проповједништва ослобођени су посве стари свештеници, који нијесу имали за то спреме.

Члан 24.

Избор управе важи за три године.

Члан 25.

Сви редовни чланови дужни су редовно долазити на скупштине, а своје парохије препоручити умировљеним свештеницима, ако их има; а ако нема, може један од свештеника изостати ради вршења дужности у свијема парохијама, а ово се има вршити наизмјенице, те би морало да буде.

Члан 26.

Критике на што било није слободно на јавност износити, до једино на сједницама, на којима није слободан приступ никоме осим редовним члановима. На сједницама подносе се писмена и усмена појединих чланова мњења, предлагања, критиковања, која ће скупштина према увиђавности одбити или усвојити.

Члан 27.

Све што би управа са скупштином ријешила за добро и умјесно, а које поједини чланови предлажу, то се има завести у дјеловодни протокол удружења — тако да се зна, што је на којој сједници рађено.

Члан 28.

Рад сваке скупштине има се доставити Господину Митрополиту, а према увиђавности шиљати „Просвјети“ оно, што се види да је за јавност.

Члан 29.

Скупштина изабира из своје средине једнога исповједника, који ће братију исповиједати. Исповиједник изда свједочанство, како је дотични св. тајну извршио, а овај предаје то свједочанство предсједнику, који сва таква скупа за све свештенике спроводи Духовној управи.

Члан 30.

У скупштини, или иначе, ниједан члан не смије ничим дати повода, да се који члан тијем може увриједити.

Члан 31.

Како протојереј, надзиратељ, тако и предсејдник друштва строго надзирава, врши ли сваки свештеник редовне службе у цркви и парохији.

Члан 32.

Друштвена правила, према потреби коју би практика потребовала, могу се измијенити и попунити.

Члан 33.

Ова правила важе, кад их надлежна врховна духовна власт одобри и потврди *).

К. П.

*) Његово Високопреосвештенство госп. Митрополит *Митрофан* потврдио је ова правила 19 маја 1900 године. Број 696.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
Г О В О Р

на родитељској скупи у четинској основној школи, говорио
Н. Лековић *Српци* EVIĆ

Поштовани скупе,

Веома се радујем, што ми је данас у дио пало, да вам са овог мјеста проговорим неколико рајечи, у којима сам намјеран изнијети неке повајглавније родитељске дужности, које су, мислим, од велике важности за сваког родитеља.

Знајући, да сваком родитељу лежи на срцу напредак своје ђеце, то ће без сваке сумње вас као родитеље ово неколико ријечи занимати и с тога у напријед сам увјерен, да ће сваки од вас ово неколико ријечи дубоко примити к срцу.

Нема сумње да сваки родитељ љуби своју ђецу, љуби их више свега и стара се о сваком њиховом напретку, мучећи се непрестано, како ће их извести на пут среће и истине. Љубав је родитељска велика и неизмјерна, и са њоме је тијесно скопчана брига и непрестано старање родитеља око своје ђеце, које сваког родитеља кошта доста труда и муке, али свакојачко сву ту муку и тешкоћу родитељ савлађује и ублажава је тиме, што се кријепи надом, да ће доцније виђети своју ђецу, о ко-

јијема се сада толико мучи, већ као људе од среће, напретка и истине, људе од користи фамилији својој, друштву и најзад држави.

Да, заиста сваки се родитељ кријепи надом, да ће у будуће дочекати достојну одмјену у својој ђеци, гледајући их као људе пуне поштења, искрености и напретка, људе у правом смислу достојне пажње, труда и његе родитељске. Томе се дакле сваки родитељ нада и жели, али на жалост виђамо, да се нада многих родитеља осујети, видимо дакле многе родитеље преварене у надањима својим, видимо их јадне и жалосне у данима, када треба да су срећни и радосни. И заиста, данас нијесу ријетки примјери виђети многе родитеље жалосне и несрећене својом ђецом, мјесто, да је среће, да су срећни и радосни. Данас није ријеткост чути, да се за неког родитеља каже: ово је несрећан родитељ, јер је родио несрећну ђецу; а често пак чућете и по неког родитеља, да за свог сина каже: боље да се није рађао. Чује се пак и то, да се за некога каже: то је изрод, ни то није ријеткост, ма да је оваквом и сличном надимку родитељ крив, а не и његов син.

Заиста тешко је то за родитељско срце, кад му сав труд, брига и старање око дјете пође по све у ништа. С каквим болом у души мора такав родитељ гледати своје дијете, на кога је највећу наду полагао, гледајући га сад, гдје се у покварености и неваљалству дави. Заиста то је тешко, и такву тешкоћу може само такав несрећан родитељ знати и осјећати.

Много је у свијету примјера, да су дјеца својим рђавим поступцима ранили у срце многе родитеље; многи су довели своје родитеље до пропасти и понижења, и многи је родитељ с таквом заданом раном и у гроб легао. И овакви управо несрећни родитељи чуде се, откуда то зло, и зар су они заслужили такву награду од своје дјеце, за коју су се толико трудили и мучили, па не знајући томе злу наћи прави узрок, они управо лутају, приписујући то судбини или пак казни Божијој, рачунајући, да је то достојна казна Божија, што су можда нешто у животу згријешили.

Овим се дакле мислима многи родитељи унеколико тјеше; не знајући правог узрока покварености њихове дјеце, не знајући дакле, да су они свему томе криви, што нијесу обратили озбиљну пажњу на васпитање своје дјеце, већ их пустили, да зле навике и пороци постепено хватају коријена и трују још из малена њихова млађана срца.

Заиста, мало је на жалост родитеља, који озбиљну пажњу обраћају на васпитање своје дјеце; а међутим много их је, који се врло мало старају или се чак нимало не старају. Неки родитељи не врше ту свету и узвишену дужност с тога, што је не разумију; неки пак разумију, али то олако узимају; неки ту дужност не врше, остављајући своју дјецу судбини, па слијепо предани истој, изводе закључак, да, ако им је Бог одредио, да им пород буде добар и срећан, и биће, ако ли не и неће.

Зло је тако мислити, и зло васпитачку дужност пренебрегавати и олако узимати, јер од васпитачке дужности није ништа узвишеније, а родитељи су на првом мјесту позвати, да ту дужност, тако свету и узвишену, свјесно и својски врше, ако разумије се желе, да им дјеца буду прави и истински људи, људи од користи и напретка фамилији својој, друштву у коме ће бивати, и држави којој треба да су узданица и моћна потпора. Да ту дужност сваки родитељ врши обвезује га и Божија заповијест, која гласи: „Родитељи васпитавајте дјецу у науци и страху Господњем.“

Који дакле родитељ буде вршио ту узвишену дужност свјесно и својски, онда се може потпуно надати срећи и сваком напретку своје дјеце, и у напретку се може рачунати срећним родитељем; који пак ту дужност не врши, онда није никакво чудо што ће такав родитељ дочекати, да од својих синова у будуће види људе неваљале, људе покварене, људе од штете фамилији својој, од штете друштву и држави.

Такав родитељ нек никога не криви већ себе, јер покварености подмлатка нико није крив, већ родитељи. и одговорност је таквих родитеља велика пред Богом, јер су узели на своју душу невина чеда, која им је Бог дао, да се о њима старају, и брижљивим старањем створе од њих достојна чеда Божија. Такви родитељи тешку одговорност носе и пред свијем свјесним и поштеним људима, јер су њиховим нестарањем око свог подмлатка дали друштву и држави бескорисне и штетне људе.

Који год, дакле, родитељ жели срећу и напредак своје подмлатку, неопходно му је потребно озбиљно старање о васпитању своје дјеце, а за то су на првом мјесту родитељи позвати.

Нема сумње да је васпитачка дужност узвишена, али баш зато је и тешка, и родитељи никад не треба да у тој дужности клону духом, већ треба непрекидно да тој дужности одговарају, ако, разумије се, желе срећу и напредак својој дјечи. Сваки

родитељ треба да зна, да без муке не бива ништа, а у исто вријеме треба да зна и то, да ће за свој тако узвишени и тешки васпитачки рад, ако му само својски буде сљедовао, добити достојну душевну награду и на овом и на том свијету, савјест ће његова бити мирна, и осјећаће се срећним, што је својим брижљивим старањем створио од своје дјеце људе од користи и напретка.

Сваком родитељу потребно је најприје да зна, шта се васпитањем жели постићи, и друго, како и на који начин треба дјецу васпитавати.

Истина, много би било, кад би у потанкостима одговарао на ова два питања, али свакојакостарају се, да у кратким цртама изнесем, прво, шта се васпитањем тражи, и друго, како на васпитање дјеце утичу примјери родитеља и околине?

Примјећава се, да је мало родитеља, који схваћају, шта је прави задатак васпитања; а међутијем много их је, који га погрешно схваћају.

Многи родитељи мисле, да су им дјеца достигла праву и једино жељену мету, ако су само, што но се каже, дошли до коре хлеба, нарочито до богатства, не рачунајући притом, да се до богатства може доћи и недозвољеним спекулативним путем, финим увијеним отимањем, дајеју и бријеваром. Опет и на праведан начин стечено богатство, може бити, и често бива прави златан идол, коме се многи богаташи клањају, заборављајући ону свету дужност, да треба сиромаша помоћи и утријети му сузу, заборављајући ону свету пословицу, која гласи: ко сиротињи даје Богу позајмљује. А која је пак корист и од оног богаташа, који своје благо употребљава и троши само на своје лично уживање, а не и на помоћ гладним, босим, голим и изнемоглим. Зар су овакви људи васпитани? Не, овакви су људи невоспитани, бескорисни и штетни за народ у коме су, и сваки свјестан и поштен човјек гнушаће се оваких људи, а прави родитељ неће никад пожељети, да свог сина види у том и таквом положају.

Многи пак родитељ, ако му само син није дошао до каквог чина или положаја, рачуна, да му је сав труд око њега пропао, и не рачуна ни себе ни свог сина за срећна. Јест, но ко може гарантовати, да се и под чином и положајем често пута не крије зло, које може донијети унижење части, не само личности, који се у том чину или положају налази, већ и родитељу његовом, коме мора већи дио од тога припасти. Зар често пута сељак или сиромашак није куд и камо срећнији и морално

узвишенији од mnogих, који броје злато, или пак од неких, који носе чин, злато и знамење.

Васпитањем дакле не иде се на то, да течемо капитале, да добијамо чиновне и положаје, већ васпитањем тежи се, да образујемо у срцу младежи све оне врлине, које ће их у доцнијем животоу руководити да раде само оно, што је добро и поштено.

Љубав према Богу, љубав према правди и добру, љубав према отаџбини и Господару, то су одлике сваког правога и истинскога образованог човјека, и сваки родитељ треба да тежи, да те врлине усади у млађана срца своје дјеце, па онда безбрижно може да ужива наслађавајући се у плоду таквог свог узвишеног труда и рада.

Са васпитањем не треба оклијевати, већ треба почети још из ране дјетиње младости, јер дрво младо да се савијати куд хоћеш, а старо дрво не исправи.

Факат је, да за њежну невину дјетињу душу најлакше пријања добро или зло, и према томе, знајући сваки родитељ то, треба да васпитачки рад предузме у млађаном дјетињем добу, старајући се прије свега, да сузбије све оно, што би и у најмањем могло рђаво утицати на млађану душу малишана, јер сузбијајући рђаве утицаје, које би, како рекох, и у најмањем нанијели квара млађаној души, родитељ у исто вријеме тиме чини и друго велико добро, што тиме отвара широм врата врлинама, које само на тај начин могу и врло лако продиру у млађану душу дјетета.

Лијено се да родитељ у свом васпитачком послу упоредити са корманошем, јер као год што корманош управља лађу да иде оним путем, који води опредјељеном мјесту, тако исто и родитељ треба да дјецу, васпитавајући их, води и уцућује свему ономе, што је добро и поштено, како би у будуће и они сами корачали стазом истине, правде, стазом љубави, љубећи и радећи све оно, што је часно и узвишено. Ако корманош није вјешт у своме послу или је лијен и немаран, онда није чудо што ће бити жртва своје немарности, лењости и незнања. Исто тако и родитељ ако је у васпитању лијен, немаран и невјешт, онда природно је, да ће тиме он сам бити узрок покварености и пропасти своје дјеце, јер као год што лађа у рукама рђава корманош подлегне валовима морским, исто тако и дијете у рукама лијена, немарна и невјешта родитеља подлећи ће свим рђавим утицајима.

Нема сумње да су примјери родитеља од веома моћног утицаја на васпитање дјеце, и према томе од добрих или злих примјера родитељских зависиће, да ли ће дјеца бити добра — васпитана или покварена — невоспитана. Главни је што треба сваки родитељ да зна, то је, да су добри примјери родитеља најјаче и најмоћније средство за добро васпитање дјеце, и да се добрим примјерима најбоље дјеца васпитавају.

Казао сам, да за дјетињу душу врло лако пријања и добро и зло, и према томе јасно је, да ће она да приме и сама раде оно, што од својих родитеља виде, јер на основу тежње за подражавањем, која је у њима урођена, она ће сваком поступку родитеља тежити да подражавају, и према томе виде ли само добре примјере, њима ће она слиједити, и утицајем истих постаће и сама добра; виде ли пак зле и рђаве примјере, они ће и њима слиједити, и природно је, да ће утицајем истих постати зла и неваљала.

Ако, рецимо, у фамилији влада: неслога, свађа, завист, злоба, мржња, пакост, клевета, оговарање и оваква и овима слична зла, онда природно је, да ће и дјеца, која овако што виде и чују, постати покварена и неваљала, а за то њихово неваљалство ко може бити крив, ако не родитељи?!

Има на жалост родитеља, који својим злим примјерима воде своју дјецу у пропаст, јер ~~они~~ ~~данас~~ ~~чути~~, да се у присуству невине дјеце говоре срамотне и рђаве ријечи; није ријеткост виђети и чути: псовку, свађу, лаж, пријевару и друга зла, не рачунајући притом, да сваки такав родитељ или ма ко други носи — што но се каже — на душу ону јадну дјечицу, коју их на тај начин развраћа и упропашћава, и тиме терети своју душу гријехом, за који мора пред Богом строго одговарати.

Син Божји, Господ Исус Христос, знајући као Бог од каквог су штетног утицаја рђави примјери за невина дјечија срца, рекао је: „Ко саблазни једнога од ових малих, боље би му било да објеси камен воденични о врат и да потоне у дубину морску.“

Заиста велика обавеза за свакога, а поглавито за родитеље; а у исто вријеме и велика одговорност за сваку и најмању саблазан невине дјечице.

Родитељска је дакле дужност, да вазда и у свакој прилици претходе дједи лијепим примјерима, упућујући их свему ономе, што је добро и поштено.

Нема сумње да је и школа родитељима десна рука, моћни и снажни помоћник у васпитању, јер и она васпитава, и њен главни задатак није, као што многи мисле, писменост, већ је њен главни задатак васпитање, а писменост долази тек на другом мјесту.

У школи се дјеца упућују и поучавају свему ономе, што је добро и узвишено, свему ономе дакле, што ће им у доцнијем животу користити и узвишавати их; али пита се, да ли ће школа у том правцу моћи утицати на сваког ученика подједнако?

Искуством се посвједочава, да је сваки родитељ, који се не стара о добром васпитању своје дјеце, не само својој дјечи, већ и школском васпитању велики непријатељ, јер не васпитањем дјеце од стране родитеља, школско васпитање не може да постигне оно, што би иначе могло и требало да постигне, јер на примјер узалудно је за ону дјецу упућивати их и говорити им о љубави, која у кући виде: свађу, завист, злобу, цсовку и т. д. Узалудно им је говорити о слози, ако у кући виде неслогу, раздор, пакост и т. д.; узалудно им је говорити о поштовању о учтивости, ако у кући виде непоштовање и неучтивост и т. д. и т. д.

Школа дакле и кућа треба да у васпитању иду упоредо, и да се узајамно потпомажу, јер тек на тај начин може се доћи до жељена успјеха, иначе не може бити ни помена о васпитању.

Поред добрих примјера родитељских, о којима досад говорих, родитељ је у исто вријеме дужан, да и ван куће бадрим оком прати своју дјецу, јер и на улици дјеца виде и чују много које-чега, што не ваља и што може рђаво на њих утицати. Рђаво друштво квари многу дјецу, и зато треба обратити озбиљну пажњу, и никад дјеци не дозволити, да се друже са рђавим и неваљалим, јер у поквареном друштву лако се поквари и најбоље дијете.

Уклањајте дјецу — рекао је један мудрац — од злијех и рђавијех људи, па ћете задовољније умријети. Ову истину потврђује свакидашње искуство, јер на улици заиста видимо оно, што не би требало да видимо, а чујемо оно што не би требало да чујемо, и данас није ријеткост чути из уста каквог малишана какву сокачку, рђаву и срамотну ријеч, којој и нехотице морамо се чудити и дивити; а по гдјекоји макар са сиједим власима нађе се, који тако што пропрате неком шалом, досјетком, радошћу и смијехом, мјесто, да је среће, да га тако што дубоко потресе. Често пак и по неки родитељ ужива и

наслађава се чујући из уста свог сина коју сокачку, гадну и срамотну ријеч, приписујући то ваљда бистрини ума његовог малишана, а међутим не знајући, да је то видљиви знак, да се у млађаном срцу почео сијати кукољ, који треба што прије чупати, а не давати му још повода да се развија и шири.

Ван куће дијете заиста наилази на безброј рђавих поступака и примјера, који разумије се морају рђаво на дјецу утицати. Чути на улици најпогрдније ријечи, виђети безброј рђавих поступака, то није ријеткост, већ на жалост обична ствар, за које дјеца на сваком кораку наилазе; па и по неки, да рекнем, зрели и озбиљни људи не устручавају се, као бајаги под видом, шале, ријечју или дјелом саблазнити каквог малишана! И сад према свему овоме многи родитељи остају равнодушни, не знајући ваљда, да овакво зло постепено хвата коријена, које је зло тешко, а често пута и немогуће ишчупати.

Поред овакве родитељске немарности, примјећава се још, да су у исто вријеме многи родитељи немарни и равнодушни и према многим рђавим поступцима своје дјеце, као и то, да многи родитељи дозвољавају својој дјеци много што, што њих квари и упропашћава.

Родитељ или ма ко био чујући и видећи међу дјецом ма гдје било: псовку, свађу, бијење, отимање, пријевару, играње на солде, злостављање и овима слична зла, не треба да према томе остане равнодушан, гледајући зло с опрштеним рукама, већ треба да својски прионе, да такво зло предуприједи и на пут му стане, не дозвољавајући да се таква зла више понављају. Истина, дјеца, о којијема родитељи воде строги рачун и њиховом васпитању, неће никад доћи до тога, да их видимо у ма каквим и најмањим рђавштинама.

Примјетио сам, да има овдје неколико напуштених, развратних младића, које овдје називају факинима, и они са њиховим којекаквим срамним и неваљалим ријечима и дјелима, примјетио сам, да су они најчешће узрок разврата и покварености дјеце, чега, да је среће, не би смјело бити, а власт, која је позвата, да на сваки неред пази, требала би, да и на њих особито, па и на све оне, који су узрок покварености и разврата подмлатка, оприм оком пази, и предузме строге мјере, које би томе великоме злу на пут стале.

Овдје на првом мјесту родитељи су позвати, да строгу пажњу обрате, пратећи сваку стопу и покрет своје дјеце, како дјеца не би долазила у додир са онијема, који њиховој млађаној души штету наносе, јер тешко сваком родитељу, који своју

дјецу пусти на милост и немилост оваквим развратницима. Осим родитеља морална је дужност и сваког човјека, да на оваква и слична зла обрати озбиљну пажњу, и да учини оно, што треба и што је дужан.

Стари на примјер Грци, знајући од каквог су и коликог утицаја добри или рђави примјери по дјечија срца, поклањали су велику пажњу добрим примјерима; а међу тим гледали су, да им дјеца избјегну сваки рђави примјер. Строго су пазили, да им дјеца не дођу у додир, или не наиђу макар и на најмањи рђави примјер, који би се ван куће десио, знајући, да и најмања капља камен дуби, т. ј. да и најмањи рђави примјер рђаво утиче на дјецу. Они су вазда водили строги надзор над дјецом, гледајући, да им никад и нигдје не буду дјеца сама без надзора родитеља или ма кога члана фамилије. Ако би им дијете изашло из куће, те би морало, рецимо, ићи у школу или ма гдје било, никад га нијесу пуштали сама, већ, ако родитељ или ма ко из фамилије није могао са њиме ићи, а оно би га слуга пратио. Чим би пратилац, који је разумије се на све строгомотрио, видио на улици или ма гдје какав рђав примјер, он се тада мучио на све могуће начине, да заклони дијете од тога, да не би оно тако што видјело. Шта више, у таквој прилици пратилац би са дјететом чак и другом улицом окренуо, само да на тај начин дијете не наиђе. Ако пак ни то не би помогло, већ би морало дијете на рђав примјер наићи, онда би пратилац пред дјететом осуђивао такав рђав примјер, износећи га у најдрљим бојама тако, да је тиме и у самом дјетету изазвао гнушање и одвратност према таквом и сличном примјеру.

Код тих старих Грка била је поред осталих и та добра страна, што би на примјер родитељи чешће окупили дјецу око себе, па би им причали кратке и језгровите приче, износећи и хвалећи у њима поједине узорите људе, који су се одликовали: јунаштвом, поштењем, добротом, љубављу према религији, према истини, добру и отаџбини, и тиме су напајали дјечија срца свима оним врлинама, које фактички красе срца свију добрих и узоритих људи. Упоредо томе износили су им на исти начин и живот по неких људи, који су се одликовали пороцима и злим дјелима, па износећи то, они су тако што пропраћали гнушањем и дубоким презрењем, утичући тиме на дјецу, те су се и она гнушала и презирала таква рђава дјела, а родитељи, разумије се, да су таквим средством стварали у дјеце мржњу и одвратност према свему ономе, што је рђаво и нечасно.

Вршећи они тако ревносно и свјесно ту васпитачку дужност, они су у томе знатно и успијевали, што нам као доказ тога свједоче многи чувени мужевии тих старих Грка, који су се својим врлинама и карактерима одликовали у цијелом тадашњем свијету, који и данас служе, и служиће човјечанству као примјер узоритости, док је свијета и вијека.

Заиста стари Грци у таквом свом брижљивом васпитачком раду достојни су сваке хвале и признања, и кад би сваком родитељу послужили у свом васпитачком раду овакви њихови начини васпитања, и такво њихово брижљиво старање око васпитања, онда би заиста бољим путем корачала наша омладина, и од ње би с правом и тврдим убјеђењем могли очекивати свако добро, које би родитељима послужило на част и понос.

Према свему овоме што до сада рекох, изгледа, као да родитељ треба да запостави све друге послове, а да се искључиво преда васпитању дјеце.

Истина, треба што више времена посветити васпитању дјеце, али не и запоставити друге послове. Кад би сваки родитељ оно вријеме, које иначе, не говорећи за све, у беспосличену и по кафанама проводећи, употребио на пажњу и васпитање своје дјеце, онда би заиста много боље и корисније учинио, јер сваки свјестан и добар родитељ вазда ће гледати, да је што више међу својом дјецом у кући и ван куће, пратећи оштро сваки и најмањи корак и поступак своје дјеце, и предходећи им у свакој прилици добрим примјерима. Та дужност треба да везује сваког родитеља, и тој дужности треба сваки родитељ да одговара, ако својој дјечи жели добра. У осталом каква је то тешкоћа претходити дјечи лијепим примјерима? Зар није срећна и Богом благословена она фамилија, у којој сваки посао и поступак тече благословеним путем — путем, који доноси само срећу и напредак? Зар је тешко више обратити пажњу на дјецу, кад су она ван куће, и зар је тешко родитељу пронаћи и видјети, у каквом му се колу дјеце дијете бави, да ли међу добрим или рђавим?!

Тијем дужностима може заиста сваки родитељ, само ако хоће, одговорити. Јест, но на жалост морамо признати, да се по који грјешни родитељ нађе, коме може окорјела савјест и родитељско срце дозволити, да чак своје дијете пошље у школу гола и боса, и то по најгорем зимњем времену, а међутим ону своју зараду волији је потрошити по кафанама у пићу, картању и другом луксузу, него на најнужније потребе своје јадне

дјеце! Па зар може код таквих грјешних родитеља бити и помена о васпитању и брижљивој пажњи, коју треба да посвете својој јадној дјечи?

Од ових нијесу, да рекнем, бољи ни они родитељи, који, да рекнем, на жалост толико обраћају пажњу на своју дјецу, да их пуштају, да их свака рђа, гад и нечистоћа једе, подгризајући и трујући њихово њежно тијело и подријевајући њихово здравље. И сад такви родитељи без икаква зазора шаљу такву јадну дјецу у школу не знајући, да му то на част служи, и у исто вријеме не знајући, да таква јадна дјеца морају у сваком осјетљивом човјеку изазвати гнушање, сажалијевајући их, што су у рукама тако немарних родитеља, који су достојни сваке осуде!

Па зар може и код таквих родитеља бити и помена о васпитању — о том узвишеном раду, коме сваки родитељ треба безусловно да слиједи, вршећи га вазда и у свакој прилици онако како треба.

Тешко дјечи у рукама тако немарних родитеља, а још теже таквим залуталим и грјешним родитељима, јер доћи ће вријеме, када ће се за свој немар горко кајати, али ће им бити доцкан.

Поштом Ослишаси!

У овом свом досадашњем **Довору** Емислим, да сам изнио, бар у колико сам могао и умио **понајглавније** двије дужности, које су сваком родитељу од велике и неизмјерне потребе за васпитање своје дјеце. За то при завршетку ово неколико ријечи, поново вам напомињем, савјетујући вас, да озбиљну бригу и старање посветите васпитању своје дјеце, која су само вама Богом уручена. При сваком послу и раду нек вам је вазда на уму и срцу свети васпитачки задатак, који према својој дјечи имате. Не заборављајте, да срећа или несреће ваше дјеце зависи од вас самијех, јер родитељ, који је истински и озбиљно предан васпитању своје дјеце, он је усрећитељ своје дјеце, Зато вазда гледајте, да се искрено и својски предате васпитању дјеце, како би тиме били њихови усрећитељи, а не унесрећитељи. Радећи тако, и вршећи вазда савјесно и свјесно васпитачку дужност, ви ћете у својој дјечи добити достојну одмјену; друштву ћете дати добре и корисне чланове; држави и Господару вјерне и одане подајнике, а цркви вјерне и достојне поклонице, и за то ће вас ваша дјеца благосиљати, а труд ваш биће признат и награђен пред Богом и сваким добрим и поштеним човјеком.

О Д З И В И С В Е Ш Т Е Н С Т В А

приликом проглашења закона о уређењу свештеничког стања.

Ваше Високопреосвештенство
Високодостојни Архиепископу!

Поред других, корисних и плодотворних поука, упуштава и правила, које је Ваше Високопреосвештенство за добро св. наше православне цркве, њезиних служитеља, свештеника, и драге Вам пастве издало, и ми, ниже потписати свештеници, примили смо послате нам окружнице — о новој установи свештеничких плата.

Установа ова, коју је Ваше Високопреосвештенство са Књ. Министром Превјете, г. војводом Симом Поповићем, пронашао и приредио, а коју је Његово Височанство, наш Узвишени Господар, Књаз Никола I. из владалачке бриге за благо св. цркве, нас свештеника и вјернога Му народа — благоизволио одобрити, допринеси нам радост, коју више осјећамо из унапређења религијознијех народнијех осјећаја, него из саме наше материјалне користи, зато, цијенећи овакве милости и благоволења нашега Узвишенога Господара, са њиме неуставни труд и старање Вашег Високопреосвештенства за благо св. цркве, — нашли смо се побуђени, послије данас одслужене литургије и благодарења за дуги живот и здравље Његовога Височанства Књаза, Његовога Дома, и усрдних такође молитава за здравље Вашег Високопреосвештенства послати ово наше благодарно писмо, које нека пред очима Вашег Високопреосвештенства буде тумач наших осјећаја, са каквима смо пред престолом Свемогућег Творца, а у храму Божијега угодника, св. великомученика Георгија, узносили топле молитве за драгоцјени нам дуги живот и здравље нашега Узвишенога Господара, Његовога Узвишенога Владалачкога Дома, као и за плодотворни нам живот Вашег Високопреосвештенства.

Но, и поред свега наведеног, најпонизније умољавамо Ваше Високопреосвештенство, да, у колу осталих захвала, усљед ове корисне установе, поднесете и ову, као знак наше особите благодарности Његовом Височанству, који је тако топло пригрлио ову потребу цркве и народа, а с тијем и свештенство на јачи темељ поставио.

Препоручујући се Вашим св. молитвама, просећи Архие-
рејски благослов и љубећи св. десницу

Подгорица, 9 марта 1900.

Остајемо бити Вашег Високопреосвештенства најпонижније слуге:

*Јако Вулешић, парох Гол.; Васо Поповић, парох Бјел.; Јован Радуловић,
парох Љеш.; Андрија Драговић, парох Срп.; Ристо Поповић, парох Вуков.;
Крсто Поповић, парох Подгорички; Војин Поповић, парох Подгорички;
Широ Радичевић, парох Бериславачки.*

*Његовом Високопреосвештенству
Госп. Михрополишту Мишробану*

за

Његово Височанство Господара

Цетиње.

Ваше Височанство! Свештенство ове нахије, сакупљено у
у брацкој љубави и заједници на историјском Ободу у цркви
св. Николе, узноси најтоплије молитве Свевишњему за Ваше
драгоцјено здравље који сте најмилостивије благоизвољели
одобрити пројект за свештенички напредак — које Ваш велики
ум увиђе и створи на корист св. матере цркве и нас — слуга
св. олтара Господњег. За такву особиту владалачку пажњу
најпонижније молимо, да благоизволите примите нашу најдубљу
захвалност, вазда Бога молећи, да Вас поживи на свеопшту
срећу Српства и свете православне цркве.

Укупно свештенство Ријечке нахије.

*Његовом Високопреосвештенству
Госп. Михрополишту Мишробану*

Цетиње.

Још једна многокорисна установа, још једна многосвијетла
тачка дичнога нам живота Вашег. Сад када су брижљива за-
узимљивост и неуморни Ваш труд, установом свештеничких
плата, крунисани сјајним успјехом, остаје нам само да се уз
вјечиту благодарност молимо Свемогућем Спаситељу, да Ваш
скупоцјени живот сачува дуго и за много на понос и углед
подручног Вам свештенства и духовне пастве, а да у зајед-
ници с Вама дочекамо и онај радосни и жудно очекивани дан,

када ће сви харни поштоваоци Вашег рада приредити и Вама ову ријетку слављеницу мотивисану „крстом, мачем и пером“ за народ свој.

Покорни:

Поп *М. Буровић* и учитељ *К. Лукић*.

Парохија Загарачка

Број 17.

Ваше Високопреосвештенство

Милостиви Архиепископу!

Примивши Окружницу за новоустановљену и опште-ко-рисну установу односно плата свештенства црногорског — побуђен хитам — удаљен простором — срцем и душом Вашем Високопреосвештенству честитати срећно остварену замисао, коју, ево, у дјелу приведост, и коју ће историја наше свете цркве златним словима на својим страницама забиљежити.

Ја се врло живо сјећам, да сте ми једном прилоком, односно истог, рекли, да бисте мирне душе пошли са овог свијета, кад би сте ову замисао остварили! — Али дао Бог, да још дуго овакове и сличне овим установе доживите и видите остварене, које ће служити на дилу понос и корист нашем срећно-владајућем и узвишеном Господару!

Живјели!!!

Загарач, 6 марта 1900.

Вашег Високопреосвештенства понизни:

Ристо М. Поповић, свешт. Загарачки.

Ваше Високопреосвештенство

Милостиви Архиепископу!

Ваше велико заузимање навело нас је на то, да Вам бар у блиједим бојама изразимо највећу благодарност.

Ваш неуморни рад на побољшању стања потчињеног Вам свештенства толико је узвишен и користан, да немамо ријечи, са којим би Вам заблагодарили, само наше срдечно осјећање могло би Вам то изразити.

А у исто вријеме молимо Ваше Високопреосвештенствг, да и Његовом Височанству нашем Премилостивом Господару изра-

вите нашу најтоплију подајничку благодарност, што је своју милост указао овом установом, која ће бити на корист св. цркве, вјерног Ви свештенства, које данас у св. храм Вознесења Христова приноси Свемогућему Богу најтоплије молитве за Његов дуги живот и Његовог цијелог Узвишеног Владајућег Дома.

Живило Ваше Високопреосвештенство наш премилостиви Архапастире !

Целујући св. Вашу десницу јесмо

Косор, 12 марта 1900.

Павле Петровић, протојереј Кучански; *Арсо Поповић*, свештеник дољански; *Пешар Ивановић*, свештеник доњо-медунски; *Лука Поповић*, свештеник горњо-медунски; *Илија Радоњић*, свештеник убалски; *Божо Вујошевић*, свештеник ораовски и *Дмитшар Павићевић*, свешт. момачки.

СВЕШТЕНИК-УЧИТЕЉ И СВЕШТЕНИК ВЈЕРОУЧИТЕЉ У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА.

У Црној Гори има данас неколико свештеника, који су у исто вријеме и учитељи у основним школама.

Послије довољне теорије и опита најјеран сам да беспристрасно истакнем практичност и корист, коју приносе свештеници-учитељи, као учитељи, и коју би приносили као вјероучитељи у основним школама.

О економичној практичности државе, кад ова свештеника поставља учитељем у основној школи, ја нећу говорити, т. ј. нећу говорити о томе, што држава троши на такве учитеље само 200 фор., а на другог би учитеља, који није у исто вријеме и свештеник, трошила дупло или, најпослије, трећи дио више; него ћу говорити о педагогичној користи, коју приноси свештеник-учитељ и коју би приносио као вјероучитељ у основним школама.

Знање свијех предмета може дати дјечи сваки учитељ и који је и који није свештеник, но васпитање не може у толикој мјери дати учитељ, као учитељ-свештеник.

Зашто свештеник може лакше дати дјечи васпитање, него који други учитељ?

Дјеца знаду, да је свештеник учитељ не само у школи, но у цркви, на дому и на путу; не само дјеце, но и родитеља дјеце; они знаду, да свештеник има право праштати и држати грјехове људи; осим тога, свештеник је као домаћи човјек код дјеце: он се радује и плаче с њиховијем родитељима и њихове неудаће прима ближе к срцу, него ико други; њему су повјерене све тајне, код њега се иде за савјет у свакој прилици, он је душа народа, њега и сиједе власи сретају са истинским поштовањем; ако је радост у дому, он је ту и радује се; ако је жалост, он је ту и плаче;

он је над болесником на самртној постељи, и тај болесник потоњи свој поглед упире једино на свештеника. Таквим начином свештеник има већи ауторитет него други учитељ, те га боље и слушају не само родитељи у цркви, но и дјеца у школи.

Ми боље слушамо и на даље памтимо, кад нам Књаз нешто прича, него кад нам то исто који министар говори. Ми боље слушамо свештеника, него другог којег учитеља, у толико, у колико је боља и важнија душа од тијела.

Свештеник у школи и свуда учи о души и њеном првообразу — Богу, о страху Божијем, који је по ријечима Соломона, *почетак премудрости, за коју дјеца и долазе у школу, а премудрост је Бог.*

Страху Божјему и други учитељи уче у истој мјери, али на дјецу већи утисак чини и боље чувствују, кад им то исто свештеник говори, јер и они знају, да је свештеник највише повван за тај посао.

Свети Димитрије Ростовски говори: *„Ако све знам, а Бога не знам, ништа не знам; ако ништа не знам, а Бога знам, све знам.“* Значи: васпитање је боље него знање, знање се може заборавити па и злоупотребити, а добро васпитање остаје на вас живот и чини човјека срећним и задовољним. Знање је зломе — говори св. Тихон Зидонски — исто што и мач у рукама манитога: као што манити својим мачем може зло учињети ближњему, тако и онај може својим знањем.

У пошљедње вријеме у Германији, а особито у Русији, обраћена је особита пажња, да се дјеца закону и страху Божјему васпитавају у школи духовнијем лицима. Да и у нас у Црној Гори веома би угледно било, да вјероучитељи буду само духовна лица свуда, а особито по провинцијама гдје су вјерски елементи измијешани, те тако кад је час да се уче закону Божјем, Мухамеданска дјеца иду код свог вјероучитеља — хоће или кадије — у „мејтеп“; римокатоличка код њиховог вјероучитеља, а православна остају у учионици, и учитељ одма наставља учити их закону Божјем; јер овдје нити може, нити се смије одрицати способност учитељева у том св. послу; но куд и камо угледније би и значајније било, особито с васпитне стране, да тај посао врши свештеник: на дјецу би већи утисак био, јаче би осјећала, да их закону Божјему учи онај, који и њих и њихове родитеље учи са св. олтара закону Божјему, учи их на дому — и кад је радост и кад је жалост.

Угледајмо се на срећну Русију, просвећену Германију и на друге народе, те им и у томе погледу подражавајмо, да препородимо младо покољење у нове духовне људе, те да нам више не приговарају иностранци: „Црногорци су хришћани, живе по горама, но често заборављају Божије празнике празновати.....“ *)

Од дјеце постају људи. Кад као дјеца пољубимо цркву, то ћемо и као људи. Кад смо добри чланови и синови цркве, то смо добри и послушни грађани и синови отачаства: „С благостањем цркве добро стоји и грађанство.“

Сви ће се сагласити: да су свештеници пастири и у цркви и у школи, а други учитељи чиновници.

Свештеник у лицу школске дјеце гледа будуће своје одрасле парохијане. Учитељ долази у школу на часове и ради најсавјесније и најоз

*) Расказ о Черногорији, составил унтеръ-офицеръ Лейбъ — Гварардји коњно — гренадерскаго полка, Целъгуновъ.

биљније свој посао, али зна, да ће се с том дјецом растати, па може бити и на вазда, те што-год оставља и за другог учитеља, да овај допуни и т. д. Свештенику стоји у интерес, да ако је могуће још озбиљније пази и савјесније ради, знајући да ће с тим истим до живота имати посла службама у цркву и потребама на дому, па ради тога он их мора васпитавати као чланове своје куће, у којој ће он бити отац, а они његова дјеца; васпитавати их као свој своје, као домаћи домаће: „Пастирь добрый душу свою полагаетъ за овцы. (Јован 10, 11.)

Мираш Вукић.

РЕФЕРАТ

на други дио Српске Историје од М. Ковачевића и Л. Перовића (за III. р. осн. школа) — донесен на V. редовној скупуштини Училишког Удружења Ријечке нахије.

(Свршетак.)

Митрополиш Сава и Василије. Боље је рећи: Митрополиш Сава и Василије.

„... Немађаше за то средства...“ „даде му средства...“ „на своја средства...“ Ријеч средство треба замијенити са одређенијом и јаснијом ријечју.

„Строга клима“ — боље је рећи: јака (или велика) студен (или зима).

„Сумњива личнос“ — није за дјецу јасно.

Није згорега забиљежити и године Шћепанова доласка и смрти.

„Венеција“ — зашто не *Млешћи*? Зашто ће *грамата*?, кад имамо нашу ријеч — *писмо*.

И ово заглавље пуно је краткијех израза, као и цио претходни рад. Примјеђујемо, да је и оно преопширно; и у њему има пуно непотребнијех ријечи и реченица, које само мјесто заузимају — ништа више.

„Овај је био Грк и по свој прилици био је наговорен са стране.“ Без овога бисмо лако могли, потребније би било, да је овдје састављено: и понесе му главу скадарском везиру, који га је и наговорио био.

Петар I. (свети). Ми би изоставили имена оца и мајке св. Петра.

„Ово је већ јасан знак, да га замишља и спрема за свога наслједника.“ Друкчије се треба изразити.

„Ступио је у ђаконски чин, те помаже у управи...“ Опет прошло и садашње вријеме у једно исто доба узето. Оваквијех примјера има пуно.

Опет: „Ето тако млади...“

„... најнеповољнијим приликама“ — боље *најтежијем*, јер је за дјецу схватљивије и лакше је изговоре.

„Злонамјерне“ — или изоставити или замијенити.

„Учинише му, те не може примити...“ и опет прошло и садашње вријеме.

Ми би изоставили оно, гдје се говори о сломљеној руци његовој; а изоставили би и Мојсија Путника.

„Младом *владици* — *господару*...“ — довољно је једно.

„За то га *ето* најприје пут далеког сјевера..“ не ваља овако.

Што ће нам *Пошемкин*? а шта *љубимцу царичин*? „неодложно“ — без одлагања.

„Окретати к Русији“ — није добро речено.

„Премда,“ „на свагда“ — треба се простије изразити.

„Фридрих“ — изоставити.

Због тога не бјеше тешко Махмут-паши Бушатлији са великом војском доћи из Арбаније на Цетиње.“ Јасније је овако: Овом неслогом црногорском користи се Махмут-паша Бушатлија; дигне силну војску и без икакве муке дође с њом до Цетиња.

„Овакав црни глас тешко је одјекнуо на родољубиво срце...“ Треба се простије, а јасније изразити.

„немађаше“ — боље је *немаше*. Чешће се чује у овом уџбенику, „имађаше.“ У Црној Гори се вели *имаше* и *немаше*.

„За ово у мало и главом не плати, идући с крстом и руци посред пушчаног огња.“ Ђе? То се не каже; онда је боље и ово изоставити. Ми знамо, да је то било за вријеме крвљења цеклинског и бајичког, али то историја мора прелазити.

„Тек што је повратио у земљи неки ред, *ето* га одмах на бојно поље.“ и опет *ето*, и то ондје, гдје му мјеста није. Овако приповиједање спада у бесједу.

„Владика тада становаше у манастиру Стањевићима. Тамо му Вукасовић шиљаше писмене мољбе...“ Све ово би могло изостати, и метнути: Вукасовић мољаше владикау за устанак.

Што ће нам „Требјеса?“

„Ево још теже прилике.“ Друкчије се треба изразити.

„*Окрену оружје* к Црној Гори.“ Није добро речено; ово може имати двојаког смисла.

Бој на Мартинићима 1795. г. треба пријећи краће; овако је преопширно.

Не казује се узрок другом походу Махмут паше, кад је погинуо на Крусама, нити се с првијем доводи у свезу. Ово је потребно.

„*рана мартинићка*“ — поетизирање.

„Овдје га *видимо* као паметног и вјештог војсковођу.“ Не видимо га, него то дознајемо из распореда војске при дочеку.

„Извађеном сабљом у руци јури право на негријатеља. Махмут-паша погинуо, кренуо на бој.“ Овај стил никако не трпи метод осн. школе; њега не бисмо нигдје допустили, па ни на говорничкој катедри велике школе.

Не казује се, које је године била битка на Крусама, а знало би се да је казано: да је била у јесен исте године, кад и на Мартинићима. Но, ето, и то су заборавили.

„орден Александра Невског“ — боље замијенити са: један велики орден руски.

„*гласно* га народу прочита“ (закон) — може *гласно* изостати.

„да ће се у свему покоравати *сили закона*“ — довољно је рећи: *закону*.

„за прости Црногорски Народ.“ Зашто велико Ц и Н?

О закону, који је владика написао, говори се на три мјеста. Овијем се брка појам; боље је то један пут навести у потпуности.

Мјесто „порез“ може доћи „дација.“

Како је неко опануо св. Петра код руског двора и како се је послјије показало, да је невин, може се краће и јасније казати.

„Српска Бока“ — боље *Бока Которска*: по себи се разумије, да је српска; а овако могао би ко помислити, да има још и *Бока*, која није српска.

О Боки Которској треба се јасније и краће изразити, и мисли свезати потребнијем везама, а о рату с Французима мало подробније.

Зар је Бока остала под *Французима* (1814. г.)?

„Велики Карађорђе бораше се за српско ослобођење.“ Није јасно; треба напоменути, да је подигао Србе у Србији на оружје против Турака. Односи између владике и Карађорђа и њихово заједничко дјеловање није довољно карактерисано.

„кињагу нападаји“ — не ваља.

„бос.-херцеговачкијех“ — није умјесно ово скраћивање.

„од чега страдаше реуматизмом“ — сувишно је.

Свршетак заузима читаве двије странице, на којијема се излажу опширно неке ствари од не велике важности. Боље је ово скратити, па се ограничити на оно, што је пријеко потребно знати ученику III. р.

Цијела повијест о св. Петру написана је преопширно. И ако је овај владар веома заслужан, опет не иде сваку ситницу уносити у уџбеник III. р. јер тијем ништа нећемо добити.

Краткоћа реченица вири из сваке врсте; свуда су свезе недовољне, а на некијема мјестима их никако и нема. Без довољнијех веза предавање је сухопарно и мртво, а успјех никакав.

Петар П. (Владика Раде). „Блаженоупокојени свети Владика Петар, — довољно је рећи: *Свети Петар*.

„Млади Раде још као дијете...“ и т. д. до краја ову строфу ми би изоставили.

„На Цетињу код стрица свог Раде се упознавао с *основнијем наукама*.“ Треба се јасније изразити.

„манастир Топлу, близу Новог“ — сувишно је. Шта ће дјеци, да знаду: гдје је свршио науке, ко га је закалуђерио и завладачио и т. д.? То већ није историјска повјест, већ биографија.

Сувишно је овдје спомињати Сима Милутиновића Сарајлију.

„вестрано знање“ — нејасно је.

„видио крај живота“ — не иде.

„посвети га *посштуно* у чин архимандрита.“ Не одговара моћи схваћања и разумијевања ученичког.

„*спорна* народна питања“ — Није јасно.

Да ли је владика Раде *гарду* завео?

„силедијама и бунтовницима“ — по нашки се треба изразити, а ми за такве људе имамо довољно назива, као: свадљивци, зулумћари, смутљивци, неваљалци, мутише, нападачи, насртљивци и т. д.

„Бушатлија пак не бијаше кадар, да се сам одупире силноме Султану.“ Даље се не каже, што је урадио, да ли је положио оружје, или је сам одустао, него га ту оставише као запету пушку.

„Владика *драговољно* прискаче у помоћ Бушатлији, води ратове око Подгорице, али одустане од рата, по жељи Русије.“ Даље се одмах вели: „Уопште и сам владика *не желеше* свађе. Он је хтио са свакијем у миру живјети.“ У једно исто вријеме *драговољно* ратује и *не жели* свађе. Недошљедност.

„Због тога херцеговачки везир са великом војском нападе на Грахово, гдје се *прогу јуначка крв 11 брата Петровића*.“ Ништа више нема забиљежено о том боју, нити се зна, јесу ли Турке дочекали сами Петровићи или заједно с Црногорцима. Боље је рећи: гдје јуначки погибоше 11 брата Петровића.

О заузећу Врађине и Лесендра Турцима нејасно је написано. Не зна се, да ли је 25 Црногораца било с владиком при нападају на Турке, или у Лесендру, кад су их Турци напали.

„отказивали покорност“ — није за дјецу јасно.

„још више *подрије* његово здравље“ — није добро речено.

Цијела повијест о Петру II. одвише је опширна. Нагомилана је сила спореднијех мисли, те се памћење дјечје губи, као у хаосу разнијех мисли и осјећања. Кратка а језгровита карактеристика појмљивија је, те већи утисак на дјецу чини. Опширност излагања, па и главнијех ствари, не годи вољи младог ума дјечјег, а тијем мање, ако се ређају разна имена, као Ананије, Мустафа-паша, Али-паша Сточевић, Осман-паша Скопљак (Скопљак-паша), ако се *умећу* поетски изрази и нејасне ријечи, па и ако су српске.

Књаз Данило, „*турска саблазан*“, (вели се о миту турском) Треба се разумљивије изразити.

„*окрене оружје* на стару нашу пријестоницу Жабљак.“ Боље је рећи удари на нашу... Овај догађај није јасно изложен.

„Није лијепо ни отпочинуо на Цетинју, а *сав* се опет диже на бојно поље.“ Није се подесно овако изразити. Боље је навести, да је Турска подигла велику војску на Црну Гору због жабљачке афере и довести у везу овај рат.

Затвор вел. вел. вој. Мирка није јасно изведен; а тако ни цио рат 1852—53. год. Није згорег, да се мало подробније опише овај рат и ратна бојишта. Шта више, не спомиње се ни ратна година, а турски заповједник Омер-паша спомиње се на самом свршетку ратног описа. *Омер-пашина година*, како је наш народ зове, веома је важан факт наше прошлости, јер из њега Књаз Данило увиђа невјештину својијех војника и ратну потребу, иза чега и слиједи преустројство војске.

„Зато учини попис војника, којима се сâм стави на челу.“ Не би згорега било, да се именује и *гарда*, та црногорска *права* гарда и узданица Данилова; да се спомене и главни командант гарде под врховном управом Даниловом.

„Нека му (Данилу) се племена сама покорише, а нека он силом оте.“ Зашто се не би споменула имена овијех племена? Зар су имена њихова споредна ствар за знање нашег подмлатка, а Сечуј, Ананије и др. важна? Која су се племена *сама покорила*? и јесу ли се могла и смјела *сама* покорити без крви?

„И једне и друге (вели се за покорена и освојена племена) он је милостиво примио.“ Ово је сувишно, пошто ми знамо, да је он (Данило) за њихово ослобођење и водио бригу, па и ратовао.

„Обратио је пажњу био и на школе и на путове.“ Ово није довољно речено, јер се тијем не каже ништа, што би дјечи као факт и стварно знање послужило. Оваког теоријског излагања мисли има свуда у овом уџбенику, и ми би препоручили, да се ово у идућем издању поправи.

„*ешо га* опет да дијели крвави мегдан.“ Зар се није могло без *ешо га*?

Бој на Граховцу треба спојеније и јасније изложити. Не спомиње се ни Данило ни Мирко, колико да нијесу били учесници у овом боју.

Пошљедике граховске побједије нијесу довољно обрађене. Осим што је њом Данило доказао свијету силу и одважност свог народа и доказао право на независност своју, он је и *сиекао* независност, подигао и себи и Црној Гори уважење и поштовање у свијету, застрашио турску царевину а код подјармљене браће своје улио наду на избављење.

„Са јевропскијем владарима *отворено се отходио*.“ Овоме би требало опширног коментара, па да дјеца схвате.

Уопће цијело поглавље има ону своју главну ману: краткоћу израза.

Књаз Никола I. Ми би прву строфу изоставили од „Кад се преста-вио“ па до краја, јер је непотребна.

Зашто се не би казало, колико је година имао Књаз Никола, кад је почео владати?

„*по угледу станица*“ — јасније је *по примјеру*...

„Тек што је почео да унапређује земљу, *позивају га* Херцеговци.“ Дивно се слажу ова глаголска времена!

„Он се свијех *нарицан* одазвао њиховом *позкличу*.“ Зар су га *кликвали*?

„окршај“ није разумљиво.

Ратовање 1862. г. није подробно описано, а ни прави узрок наведен.

Њма се чини: да су Херцеговци *устали* против Турака и замолили књаза Николу за помоћ; књаз им се одмах одазвао, као браћи својој, те почне у овоме потпомагати Херцеговце са својом војском. Чувши Султан за ово, озлоиједи се на књаза Николу, за то пошље Омер-пашу са силном војском, да похара Црну Гору и да умири херцеговачки устанак. Даље треба навести деветомјесечно ратовање и знатнија ратна бојишта. Година (1862.) стоји на крају, мјесто тога што би требало да стоји у почетку. Ову ратну годину наш народ назива *Дервиш-пашина година*.

„*Дошавши* на Цетиње.“ Одакле? Није умјесно; ово би могло доћи, кад би дошао са стране.

„*продужити дјело развића* државног живота.“ Треба се разумљивије изразити.

Ево како се почиње почетак потоњег рата: „Већ је одавана одјекнула пушка у Невесињу; крв се на све стране лије за ослобођење. Свуда пониклоше усташке чете, које показаше чудо јунаштва. Али ипак њихове силе не бијаху толико јаке, да се одрже према великој турској сили. И баш у ово најтеже доба Књаз Никола заједно са Србијом објавио је Турској рат и отишао у борбу за слободу и уједињење народно“.

Ово ни налик није на историјско описивање; ово више личи каквом пригодном говору, који хоће само да слушаоце потсјети на догађај. С овим није казано ништа, нити дјеца схваћају, што је с овим речено.

Потоњи рат јесте скори догађај, а најважнији и најдужи рат, који је према својима пошљедикама, најзначајнији у историји нашој. С тога сама природа његова изискује, да се потанко, не баш у потанкостима,

описе узрок, ток и пошљедице овог сретног војевања нашег. Но ово треба историјски излагати, а не ораторски; треба догађаје ређати и набрајати по природном току својем; број наше и турске војске, распоред турске војске, која су три стране напала; казати, како је најприје напредовала наша војска, па онда била сузбијена Сулејман пашом; докле је допирала наша војска, докле ли турска; споменути устанак херцеговачки, а не „невесињску пушку“, па онда „јоште“ и формалну објаву рата; споменути, како је Русија објавила Турској рат. Ово је изостављено, а међутим ово је тако важно, да ми морамо томе приписати велики дио нашег успјеха. Споменути треба и знатније године, у којима су се главни бојеви звивали.

Мјесто да је ово систематички обрађено, цио ток рата прелази се површно и као с напоменом неком, да се некс упозори на оно, што већ зна. Удбеници, који су у нечему сродни, морају се слагати и потпомагати. Земљопис Црне Горе износи сва знатна бојишта, а историја само некоја. Види се, да г. г. писци нијесу у земљопис завирили при писању овог удбеника. Опис овог рата, као што стоји у овом удбенику, не задовољава ни најмање, с тога би га требало с темеља преустројити.

„Истодобно“. Зар су дјеца дужна учити значење ријечи, које се у народу не чују, а ријетко и у књижевности?

„Гране државне управе“, „саобраћај“, „уред“ (поштански) — нијесу за дјецу појимљиви; боље их је замијенити другђем ријечима; „беспристрасно“, „узор“, „научити“, „дрезљив“, „опхођење“, „основана нада“, „супарница“, „склад“. Зар се смију овакве ријечи употребљавати у удбенику Ш. р. осн. школе?

„Исто се тако сријатељиво с Италијом“. Зашто се не каже и како?

И ово поглавље обилује урбенијем мајалић овог удбеника, а и неправилна употреба глаг. времена провирује на више мјеста.

*

Свршивши реферат на овај удбеник, убјеђени смо, да, као овакав, ниуколико не одговара сврси својој. Ми би рекли, да више личи каквом пригодном говору или славоспјеву, него ли ручној књизи дјечјој. Тамо су вам изрази кратки, непотпуни неповезани и растурени; тамо вам је неправилна употреба глаг. времена; ту је сијасет непотребнијех ријечи и реченица; ту је нејаснијех израза и ријечи; ту вам се гдје-гдје ситнице описују, а главно оставља; ту вам сви главни догађаји нијесу обрађени према вриједности својој, нити бојишта и године стављене. Ту вам је сила погрешака, да их ми нијесмо могли све уврстити, јер онда морали бисмо наново овај удбеник написати.

Завршујући овијем свој суд, напомињемо: да би г. г. писци морали овај удбеник поправити и удесити за ручну књигу ђачку, ако желе, да и даље остане за употребу школску, јер овакав само може послужити учитељу као спољна књига, а дјеци се не би смјела дати у руке. Материјала је изложено прилично, само га треба уредити, како ваља, иначе — стара историја Ш. р. боље би послужила од ове.

ПРЕДАВАЊЕ О „БЛУДНОМ СИНУ“ У IV РАЗ. ОСН. ШКОЛА.

(Од радова учит. удружења Морачке нахије.)

Пазите дјецо! Данас ћу вам причати о једном неваљалом сину.

Слушаш ли ти своје родитеље, Тадиша? — Слушам.

Слушате ли сви своје родитеље? — Слушамо. Да, сва добра дјеца слушају родитеље. Да ли има дјече, која не слушају своје родитеље? — Има. Каква су та дјеца? Неваљала. Је ли лијепо то, кад се родитељи не слушају? Није. Зашто вије лијепо? — јер родитељи воле своју дјецу, па их упућују на добро, а кад дјеца не послушају своје родитеље, тада раде све оно што не ваља.

Јест, дјецо! — Само она дјеца, која слушају добре савјете родитеља својих, раде само оно, што је добро и лијепо, и само таква могу бити срећна. Неваљала пак дјеца не раде ништа, што је добро и поштено, те не могу срећна бити нити коме мила. Добро је дијете радост својих родитеља, па да ли неваљало дијете може веселити родитеље? — Не, оно их више жалости. Шта треба да учини покварено дијете, па да задовољи своје родитеље? — Да се поправи, па да их слуша. Хоће ли родитељи послѣје завољети то дијете? — Хоће. Тако је дјецо, тако покварено дијете, пошто се поправи, постане права радост родитеља. Ево како се о таквој дјечи прича у св. Јеванђељу.

Један богат отац имаше два сина. Старији син бијаше послушан, добар и радан, с тога га отац врло милуваше. Млађи син бијаше неваљао и ништа не рађаше, већ само просипаше имање свога оца. Отац му говораше, да не чини тако, него да постане добар и радан као и брат му. Али тај негрехник не хођаше ни да чује савјете оца, него да потражи од њега да му даде дио од имања, који му припада. Отац га одвраћаше од тога говорећи му, да ће вло проћи, ако се одијели; али син једнако тражаше свој дио док досади оцу, па га овај одијели.

Пропитивање. Колико је тај отац имао синова? -- Какав је био старији? — Какав млађи? -- Којега је отац више волио? — Зашто? шта је било с млађим?

Пазите даље! Пошто се тај зли син дохвати имања, стане трошити много више, но му је ваљало, па и све имање продаде. Узе нешто новаца, па с њима пође по свијету, али неумјесно трошећи, убрзо потроши све и остане без иједног новчића. Нужда га намора, те се најми једном богаташу да му чува свиње само за кору хљеба. Чувао је свиње дуго времена. Био је го, бос, гладан, жедан, једном ријечи патио је као и сваки зли и злочести. У том злом стању сјети се свога оца; сјети се оног дивног живота, у очеву двору, сјети се да је због неваљалства све изгубио, покаја се и почне да плаче, па рече у себи: идем к моме оцу, да панем на кољена пред њиме и да га замолим, да ми опрости тешку погрјешку и да ме прими у свој дом; али не као сина већ као слугу. Како му је било у најму? — На што се ријешо на пошљетку? —

Пазите даље! — Рекосмо, дакле, да се тај неваљали покајао и ријешо доћи код оца и заиста је тако учинио: долази к оцу ма у највећем понижењу и невољи, пада пред оца и говори му: „Оче, агрјешо сам Богу и теби, смилуј се на ме, опрости ми и прими ме у твој дом не као

сина, него као пошљедњега слугу. Отац се обрадује, милостиво прими изгубљеног сина, пољуби га, као што отац љуби; нареди слугама, да закољу угојено теле, па да се сви радују, да пјевају и да се веселе; нареди им да донесу најљепше халине, те да се преобуче тај кукавац. Кад су били при обједу дође старији, радни и послушни син и врло се зачуди, кад виђе, да је отац заклао теле онеме, који га није слушао, који га је тако много иједио, који му је имање упропастио, па рече: Оче, ја те свагда слушах, увијек се мучих и радих, па ми никад ни јагњета не закла, а овом, што те никад послушао није, ево си заклао угојено теле. Отац му рече: сине, ти си увијек са мном, ми заједно радимо — оно што је моје и твоје је, а што је твоје и моје је, али је овај мој син био умро и оживље, био се је изгубио и нађе се, па како да се не веселимо. И добри син уважи разлог оцу. Понављање трећег па свијех одјељака. Дјецо! Ова прича има и други виши значај. — Као што је био грјешан тај непослушни син, тако су и људи грјешни пред оцем свијех људи — Богом, који исто тако радо прашта људима грјехове, кад се покају, као што је и тај отац опростио сину. У св. Писму стоји, да је Богу милији један грјешник, који се покајао, од десет праведнијех људи, јер праведници, радећи оно што Бог љуби, заслужили су блаженство у царству небесноме — Богу, као Преплагоме и Предоброему Оцу, мило је, да су сви људи добри и да сви дођу у царство небесно, па с тога и опрашта грјехове и тако мило прима грјешнике, кад се покају.

„Нађено је драже негубљена,“ вели Владика Раде — и заиста је тако. Кад ви имате какву дијелу књигу или другу ствар, па ју изгубите, а за тијем ју нађете, вама ће много милије бити у оном тренутку, кад је нађете, него прије док је још нијесте били изгубили. Ето с тога се вели, да је Богу милији грјешник (покајник) од 50 праведника.

Научите се из ове приче томе, кад увриједите ваше родитеље (што не дај Боже да чините) да се покајете и да их молите за опроштај. Ако би, не дај Боже, Оцу небесноме згријешили, а ви се искрено покајте и топло Му се молите, па ће вам као Преплаг и Премилостиви опростити.

Зарија Ђулафић, учитељ.

ЈЕДНО ПРЕДАВАЊЕ ИЗ ГЕОМЕТРИЈЕ У III-ЋЕМ РАЗРЕДУ.

(Држано 18 априла 1900 год. у горњољешанској осн. школи.)

а.) Испитавање прве лекције (паралелне и непаралел. праве линије.)

О чему смо пошљедњи пут говорили из геометрије. — С.? Што зовемо правим линијама. — Ђ.?*) Како смо казали да могу праве линије по свом међусобном положају лежати једна спрам друге — И.? Које линије зовемо паралелним правим — П.? Изађи М.! Нацртај двије усправне

*) Овдје су изостављени ђачки одговори, на које се у пракци особито пази, ради тога што је — по мом мишљењу — циљ оваквим у штампаним датам предавањима, да се изнесе начин — метод — предавања, којим се учитељ при свом у школи раду служи, а не да се оцијене ђачки одговори и њихово знање.

паралелне праве! Означи их! Која је којој од тих линија паралелна? Какав је знак, који показује паралелност Б.? Напиши, Марко, да је линија а—б паралелна линији в—г.! Прочитај то, те си написао! Сад то покажи на цртежу! Могу ли и више него двије усправне линије бити паралелне — Ђ.? Напиши их више М.! Продужи их у истом правцу! Би ли се састале да их у истом правцу и даље продужајемо? Колике ивице у нашој учионици стоје усправно — В.? Како се зову те усправне ивице — Н.? Јесу ли и оне једна другој паралелне — Г.? Зашто су оне паралелне — И.? Је ли он добро казао — С.? Кажу ти боље? Што још у нашој учионици стоји усправно — А.? Могу ли и зидови бити паралелни — Р.? Кији су зидови учионице један другоме паралелни — А.? Могу ли и водоравне праве бити паралелне — П.? Изађи Р.! Нацртај водоравне праве паралелне! Могу ли и више него двије бити водоравне паралелне — Ђ.? Нацртај неколико водоравних паралелних правих! Означи их! Које ивице наше учионице леже водоравно*) — М.? (Дијете набраја: Водоравне праве ивице наше учионице јесу: десна горња, десна доња, предња горња, предња доња и т. д. Ове ивице назване су по странама — десној или лијевој, предњој или стражњој, горњој или доњој — како се налазе према дјецима кад сједе у школи.) Које су од тих ивица једна другој паралелне — И.? Шта још у учионици лежи водоравно и паралелно — С.? Сад да видимо и на коцки, које стране и ивице стоје усправно и паралелно, а које водоравно и паралелно? Наведеним начином испитујем на коцки усправне паралелне и водоравне паралелне ивице и стране називајући сваку по свом имену, које се даје по њеном положају, како лежи спрема онога, који о њима говори.

Истим начином цртају се и испитује се о косим правим паралелним линијама и показују једни другима из одних геометријских и школских тијелима, на којима ивице леже косо-паралелно.

Како се зову оне праве линије, које по свом међусобном положају не леже једна другој паралелно — П.? Изађи К.! Нацртај двије непаралелне праве! Какве су те двије линије по свом међусобном положају? Која је којој непаралелна? Шта треба учинити, па да се линије могу показивати, и без да се руком на ову или ону показује — Радоје? Јели их Петар означио? Означи их — П.! Могу ли и више него двије бити непаралелне — Г.? Нацртај их више и означи их — П.! Читај те линије! Како леже једна спрема друге непаралелно? Које ивице наше учионице леже једна спрема друге непаралелно — А.? Које још ивице наше учионице леже једна према другој непаралелно — Н.? Како стоје ноге од табле једна према другој — Л.? Како стоји лијеви спрема предњег зид — И.? Који још зидови учионице стоје један другоме непаралелно — Ђ.? Како стоје зидови спрема подова у нашој учионици — Б.? Изађи — П.! Стави руке водоравно паралелно! Усправно паралелно! Косо паралелно! Стави их водоравно непаралелно? Усправно непаралелно? Косо непаралелно? Сада да видимо и на овој коцки, које стране и ивице леже једна према другој непаралелно. (Ово су испитиване непаралелне стране и ивице коцке и других геометријских тијела, као школских ствари.)

*) Овако, послје датог питања, положене цртеже, означавају да се, пошто се питање даде, малко застане, па тек онда ученик прозове; јер — држим — тим начином сваки се нада, да ће бити прозван, те обраћају вишу пажњу

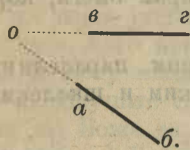
Изложени начитом, држећи се очигледности, особито при предавању геометрије, испитивају се већином слабији ученици, на тек пошто се увјерим, да су сва дјеца запамтила и разумјела онда приступим даљем објашњењу (предавању) доводећи га у везу са пређашњим, како ниже сљедује.

б.) Предавање нове лекције.

Пазите дјецо! Ево ћу ја нацртати двије непаралелне праве линије (од овихек једна заузима водораван, а друга кос правац). Што сам сада нацртао — В? Ево да продужим обе праве непаралелне и на једној и на другој страни у истим правцима. Видите, да се на једној страни удаљавају једна од друге, а на овој су се приближавале, док се ево састадоше у овој тачки.

Што бива, кад се двије непаралелне праве продуже и на једној и на другој страни у истим правцима — Ђ.? Нацртајте сваки на својој таблици или карти по двије непаралелне праве линије! Да видим, како сте нацртали. Сад их продужите у истим правцима и на једној и на другој страни! Што је дакле било, кад смо их продужили? Упамтите ово правило: *кад се двије непаралелне праве продуже у истим правцима и на једној и на другој страни, оне ће се на једној страни удаљавати, а на другој ће се састаати у једној тачки.*

Понови ово правило — ти, ти, ти и т. д. Да би сте што боље упамтили, ево ћу ја то опет поново нацртати и покушати на табли.

Гдје су се ове двије линије састале — П.? Каквога облика изгледа ова равнина између ове двије непаралелне у једној тачки састављене линије, кажи ти, ти, ти и т. д. (Дјеца нагађају, изгледа шиљаста, ћошкаста, заострена, а ја додадем изгледа и угласта). По томе што изгледа угласта, она се и зове *угао*.

Упамтите ово главно правило *кад се двије непаралелне праве продужењем у једној тачки саставе оне образују углао.*

Шта образују двије непаралелне праве, кад се продужењем у једној тачки саставе — М.? Кажите то правило ти, ти, ти и т. д. Растојање између двије непаралелне праве у једној тачки састављене линије (на пр. од *а* до *б*) назива се углао. Да бисте боље упамтили ово правило, запишите у вашим биљежницима геометрије, а ево ја ћу вам га све ријеч по ријеч казивати. (Дјеца уписују у својим биљежницима). Ево ја ћу то правило неколико пута изговорити и на табли примјенити, да га добро разумијете. Од чега је постао овај углао — С.? Од колико линија постаје углао — Б.? Какве су те линије, те образују углао, по правцима и по међусобном положају — К.? Што се то зове углао — М.? Од чега се прави углао — М.? По томе што овај углао постаје од линија, зове се *линијални углао*. Како се, дакле зове овај углао по томе, од чега постаје, кажи — ти, ти, ти и т. д. Зашто се он зове линијалним углом, кажи — ти? Од колико линија постаје један углао — Ђ.? Упамтите и ово правило: *Углао, који постаје од линија, зове се линијалним углом.* Линије, које образују или сачињавају углао, зову се краци угла, а тачка, у којој се те двије праве састају зове се тјеме угла. Ево ћу нацртати на табли један углао. Шта сам ја сад нацртао — М.? Које је његово тјеме — С.? А које су му кракови

— ? Видите да би тешко било показивати руком, које је тјеме или кракови, зато ћу их ево означити. Са колико сам писмена ја обиљежио овај угао — И.? Гдје сам ставио ја та три писмена (слова) — П.? Гдје се стављају та слова? Које слово у овом овдје напртаном углу означава његово тјеме — Р.? Која овдје слова означавају крајеве кракова — Р.? Ево ћу ја овдје још један угао нацртати и означити га писменима. (Други угао — разумије се — означим и другим писменима, па онда испитујем, које је писмо на тјемени, а које на крајевима кракова другога угла).

Видите, дјецо! да се као на тјемени тако и на крајевима кракова може ставити ма које слово, само не смију једна иста бити на тјемени и на крајевима кракова.

Којима се писменима биљежи угао — Г.? Треба ли све једно исто стављати на тјемени свакојега угла и на крајевима кракова — В.? Изађи овамо — ти! Нацртај један угао? Означи га словима? Нацртај још један угао! Означи и тај угао словима? Са колико се слова биљежи један угао? Гдје се стављају та слова — В.? Угао се биљежи са словима зато, да бисмо лакше могли показати један или други угао, и да на њих показујемо руком. Зашто се угао биљежи словима, кажи ти, ти, и т. д. Колика су нам угла на табли нацртана? Пазите, како ћу ја сада изговорити та два угла. (Ја по правилу изговарам — читам — најприје један, па онда други угао). Које сам слово најприје изговорио у првоме углу, кажи ти? Које сам друго за првим словом изговорио кажи — ти? Које сам најпослије изговорио? Гдје се налазе слова која сам најприје и најпослије изговорио — М.? А гдје се налази оно те сам у средини изговорио — В.? (Истим начином читам и други угао). Упамтите и ово правило: Слова којима је угао обиљежен, читају се тако, да оно слово које је на тјемени, дође у средини читања, а може се почињати с једног или другога крака.

Како се чита угао који је обиљежен са три слова — С.? Гдје треба при читању да дође слово, које означава тјеме угла — И.? Читај ти оне углове! ти, ти, и т. д.

Пазите! Ево ћу ја нацртати на табли још два угла. (Ови имају једно заједничко тјеме), али ове означим по с једним словом, која ставим на тјеменима унутра међу краковима). Видите ове сам углове обиљежио само по с једним словом. Али гдје сам та слова ставио — М.?

Упамтите и ово правило: угао се може биљежити и са једним писменом, али то писмо или слово ставља се унутра међу краковима при тјемени. Овако се обично са једним словом биљеже углови кад их је — као ово овдје — више, све око једне тачке, т. ј. кад имају једно заједничко тјеме. У оваквом случају — као што видите — један крак служи за два угла.

Може ли се угао биљежити и са једним писменом — С.? Кад се обично углови биљеже са једним словом — Н.? Гдје се онда ставља то слово којим се цио угао обиљежава — Ђ.? Изађи овамо — ти! Побриши таблу! Нацртај два угла који се неће додирати! Означи их с по три слова! Читај оне углове — М.! Читај их ти, ти! Нацртај сада два угла који ће имати тјеме у једној тачци! Означи их по једним писменом! Читај их ти! Овдје је чињена репетиција.

Сваки од вас да нацрта по три угла, који се неће дирати, и да их означим с по три слова, а исто толико углова, који ће се додирати и имати тјеменима у једној тачци, које ће се означити с по једним словом; па све

тако нацртано донесите кад други пут буде час геометрије. Осим тога, ако који није добро упамтио она правила, те сте данас записали у својим биљежницима, нека их добро научи.

Углови о којима смо данас говорили, као што сте виђели, постају од линија; но има углова који постају од равнина. О њима ћемо други пут говорити, ако ово будете добро упамтили и лијепо нацртали.

Релеза.

Видак Ш. Пејовић, учитељ.

Извјештај о основним школама црногорским у школској 1898—9 години.

(Саопштава се у изводу.)

Школа у Комане.

Испит је држан 29 Маја, а трајао је $8\frac{1}{2}$ сати.

Школа је троразредна; са I, II и III разредом.

У почетку школске године било је уписано ученика у I. раз. 25, у II. 42, у III. раз 6. Свега 73 ученика.

На испиту је изашло у I. раз. 18, у II. раз. 35, у III. 5. ученика. Свега на испиту изашло: 58 ученика.

Остали ученици изостали су због болести, сиромаштине и пресељења.

Сви су православне вјероисповиједи, и испитани су из свијех предмета.

Успјех показан о испиту:

Из Закона Божијег:	I. раз.	$4\frac{1}{2}$	II. раз.	$4\frac{1}{2}$	III. раз.	5.
" Српског језика:	" "	$4\frac{1}{4}$	" "	$4\frac{1}{2}$	" "	$4\frac{1}{2}$.
" Рачуна:	" "	5,	" "	5,	" "	5.
" Словен. језика:	" "	—	" "	$4\frac{1}{2}$.	" "	$4\frac{1}{2}$.
" Земљописа:	" "	$4\frac{1}{2}$,	" "	$4\frac{1}{2}$,	" "	5.
" Геометрије:	" "	—	" "	—	" "	5.
" Српске историје:	" "	—	" "	—	" "	$4\frac{1}{2}$.
" Познав. природе:	" "	—	" "	$4\frac{1}{2}$,	" "	5.
" Позн. човј. тијела:	" "	$4\frac{1}{2}$,	" "	$4\frac{1}{2}$,	" "	$4\frac{1}{2}$.
" Крснописа:	" "	$3\frac{3}{4}$,	" "	$4\frac{1}{2}$,	" "	$4\frac{1}{2}$.
" Цртања:	" "	$3\frac{1}{2}$,	" "	$3\frac{3}{4}$,	" "	5.
" Пјевања:	" "	4,	" "	4,	" "	4.
" Гимнастике:	" "	$4\frac{1}{4}$,	" "	$4\frac{1}{4}$,	" "	$4\frac{1}{4}$.

Чистоћа у сва три разреда: врло добра; такође и дисциплина.

Општи наставни успјех: у I. раз. више него врло добар, у II. раз. близу одличан, у III. раз. близу одличан. Сви су предмети израђени у довољном обиму, према наст. плану.

Рад је одпочет 1 октобра; дневно је рађено по 5 сати.

Преко цијеле школске године рађено је 153 дана.

Држати су два родитељски скупа и то први 28. октобра, а други на св. Саву 14. јануара. На првом је говорено: о редовном шиљању дјеце у

школу; а на другом поред значаја празника о ваљаном васпитању дјеце школске и домаће. Дјеца су извођена у шетњу и том приликом занимала су се земљописом и природописом. Дјеца су посећивала школу доста уредно; а учитељ их није саме остављао у школи. У овој школи ради један учитељ; постављен је за учитеља 1896 г. Способност му је — колико сам могао оцијенити врло добра. Владање му је примјерно, с чега га у мјесту поштују. Трудолубља је одличног; поред учитељске дужности другога занимања нема. Погрешака у школској настави није се примијетило. Дјеца су била слободна на испиту; и не само ја него и сви присутни увиђели смо, да дјеца добро разумију оно, што се питају, — настављајући и сама сложене одговоре на поједина питања.

Дјеца су упућена на саморадњу и правилно мишљење, колико смо могли увиђети; и код истих могло се је опазити, да је учитељ пазио на поштене и ваљане карактере — што се је могло опазити у историји. Учитељ је волио и пазио очински своју дјецу, што је изазвало код њених родитеља одушевљење. Учитељ је пазио да се дјеца међу собом не свађају и туку, што се је највећма опазило на ђачком растанак — љубећи се при растанку и грлећи са сузама. Протоколи се налазе у врло добром стању.

Прихода је било ове године ф. 63 и 54 нов.

Расходovalo се је за школу „ 61 „ 2 „ Купљено је приреза сразмјерно према имућу по 2%. —

У споразуму са мј. властима одредили смо да се промијени кров на цијело здање и друге неке мале поправке, те према томе одредили смо по 1% приреза, биће од прилика око 30 фиор, које те се утрошити на речене поправке. Школска башта са свим не одговара своме имену, као што је и прошлогодишња ревизија оцијенила. Г. кап. Марко Беговић вршио је своју дужност одлично, мјестни школ. надзорник П. поп Крсто Радуловић вршио је дужност према школи одлично. Учитељ је вршио своју дужност у сваком погледу одлично. Све је рађено према школском закону и наставном плану.

Шаље се томе Надзорништву, поред овог извјештаја, копија испитнога извјештаја, инвентара и школског љетописа.

Приходи и расходи овогодишњи били су цјелисходно и тачно скупљени и расходовани што служи свима мјестним школским властима на похвалу.

Саопштава пресједатељ:

Петар Вучковић, свештеник Бандићи.

Школа у Кочане.

Испит је држан 28 маја и трајао је 9 часова.

Школа је четвороразредна са I. II. III. IV. разредом. Дјеце је било уписано у I. раз. 60, и 2 ученице у II. раз. 17 у III. ученика 12 и 1 ученица у IV. раз. 8 ученика.

Свега уписатијех 97, ученика и 3 ученице.

На испиту је изашло у I. раз. 53, у II. 16, у III. 11, и у IV. 8. Свега 88 ученика.

На испиту нијесу изашли 11 ученика и 1 ученица, него су одсутни били ушљед болести и сиромаштине. Сви су ученици православне вјере, и испитани су сви из свијех предмета.

Успјех показан о испиту:

Из закона Божијег:	I. раз.	5	П. р.	5	Ш. р.	5.	IV. р.	4 ^{1/2} .		
" Српског језика	"	"	4	"	"	5	"	"	4.	
" Словен. читање	"	"	—	"	"	4 ^{1/2}	"	"	3.	
" Рачуна	"	"	5	"	"	4	"	"	5.	
" Геометрије	"	"	—	"	"	—	"	"	4.	
" Земљописа	"	"	5	"	"	4 ^{1/2}	"	"	5.	
" Српске Историје	—	—	—	—	—	—	"	"	4.	
" Природописа	—	—	—	—	4	"	"	3	"	3 ^{1/2} .
" Поз. чов. тијела	"	"	3 ^{1/2}	"	"	4 ^{1/2}	"	"	3 ^{1/2} .	
" Краснописа	"	"	4	"	"	4	"	"	4.	
" Цртања. Није рађено	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
" Пјевања	—	—	3	"	3	"	"	3	"	3.
" Гимнастика	—	—	4	"	4	"	"	4	"	4.

Чистоћа одлична. Дисциплина одлична. Општи успјех у сва четири разреда скоро одличан.

Сви су предмети израђени довољно према наставном плану. Рад је у школи отпочет 27 октобра, рађено је дневно по 7 часова, а преко цијеле школ. године 163 дана. Држани су два родитељска скупа, на којима је говрено о важности школе.

Посјеђавање школе било је уредно. Учитељ, осим основне школе, свршио је још 5 разреда биоградске гимназије; способности је врло добре за све разреде, а владања је и трудољубија баш одличног. Општина коју сачињавају двјеста домова, сви се деле на учитеља, а такође и она на њих.

Школа је нова, ограда је новог облика, сви се деле на учитеља, а такође и она на њих. Школа је нова, ограда је новог облика, сви се деле на учитеља, а такође и она на њих. Школа је нова, ограда је новог облика, сви се деле на учитеља, а такође и она на њих. Школа је нова, ограда је новог облика, сви се деле на учитеља, а такође и она на њих.

Учитељ поред своје дужности није имао другога занимања. Школу саму није остављао ни један дан. Кажњавао је дјецу умјерено, а трудио се је, да се међусобно љубе, упућујући их к свему ономе, што је племенито и узвишено, а одвраћајући их од свега, чега се поштен човјек мора клонити. Као год школу тако и цркву учитељ са дјецом посјеђавао је уредно.

Кочани, 4/6 1899.

Ревизор школе Кочанске
Поп Благоје Вукотић.

Школа на Велимју.

Испит школе Бањске на Велимју био је 24 маја 1899 г. и трајао је 4^{1/2} сата. —

Школа је од три разреда: I, II и IV.

Дјеце је уписано: у I, р. мушке 6 и 1 женска; — у II. р. мушке 35; у IV. р. 10, свега 51 мушке и 1 женска.

Ишао је на истипу: у I. р. 6; II. р. 31; IV. р. 9.

Одсутни испити изостали су због болести и сиромаштва, а један отпуштен због слабог владања.

Повторавало није ниједно нити ће повторавати.

Успјех је показан:

- Из Закона Божијег: I. p. 4; II. p. 4; VI. p. 4.
 „ Српског језика: I. p. 5; II. p. 4, VI. p. 4.
 „ Словенског језика: II. p. 4; IV. p. 4.
 „ Рачуна: I. p. 4; II. p. 4; IV. 4
 „ Геометрије: IV. p. 4.
 „ Земљописа: I. p. 4; II. p. 4; IV. 4.
 „ Историје: IV. p. 4.
 „ Прирописа: II. p. 4; IV. p. 4.
 „ Њег човјечијег тијела: I. p. 4; II. p. 4; IV. p. 4.
 „ Физике: IV. p. 4.
 „ Краснописа: I. p. 4; II. p. 4; IV. p. 4.
 „ Цртања I. p. 4; II. p. 4; IV. p. 4.
 „ Пјевања: I. p. 4. II. p. 4; IV. p. 4.
 „ Гимнастике: I. p. 5; II. p. 5; IV. p. 5.

Чистоћа школе у сва три разреда: отлична.

Дисциплина у сва три разреда: отлична.

Сви су предмети обрађени према наставном плану изузимајући додат из вјеронауке у IV. разреду.

Укупни годишњи испит постигнут је: у I. p. више него врло-добар; II. p. скоро одличан; IV. p. више него врло-добар.

Школска година 1898—9 отпочела је свештетком октобра.

Дневно је рађено по 5 сати: 3 пред а два по подне.

Преко цијеле школске године рађено је 146 дана.

Дјеца сама нијесу никад у школи остављана.

Учитељ је држао два родитељска скупа: први 14 октобра, на ком је прочитан одређени дио „школ. закона“ и говорено о „домаћем васпитању;“ други о светосавској прослави, на коме је говорено о „Значају рада Св. Саве, као првог учитеља и просветитеља српског.“

Дјеца су извођена два пут у шетњу на околна брда, и том приликом су се занимали биљарством и познавањем околине.

Ученици су посјеђавали школу уредно.

Учитељ је у овој школи Никола Кујачић, и вршио је своју дужност на опште задовољство.

Постављен је за привременог учитеља 1893., а за сталног није још.

Способност је учитељева врло-добра.

Владање учитељево и држање учитељево одлично.

Учитељ је трудољубља врло доброг.

Учитељ се занимао само учитељском дужношћу.

Учитељ је поред основне школе свршио нижу гимназију на Цетињу и у Сријемским Карловцима.

Учитељ погрешака у школској настави нема.

Тјелесних казана учитељ није употребљавао никаквијех, само је употребљава кажњавање затвором у случају свађе или боја између дјеце, а и то је бивало врло ријетко.

Учитељ је становао у школи.

Учитељ је посеђавао школу уредно, само је два дана одсуствовао по дозволи Глав школ. Надзорништва и Мјест. школ Надзорника.

Школски протоколи налазе се у реду. Дневни је протокол попуњен, те га треба набавити за идућу школ. годину.

Протоколи од прихода и расхода нијесу прегледани зато, што се школско зданије темељно поправља, но је остављено, док се поправка сврши, кад госп. мјест. школ. надзорник принесе рачуне од расхода.

Од учила школа има: мапе: Црне Горе и Бал. Полуострва; рачунаљку, таблу, геомет. тијела и Шрајберове слике.

Школска је башта слаба, а такођер је слабо употријебљена на поуку дјецe. На бољем се мјесту нема гдје у близини учионице ни направити.

Капетан и мјестни школ. надзорник ревностно вршио је своју дужност, што му служи на похвалу.

Учитељ тражи премјештај, те ако би био одређен на исто мјесто, дао би оставку — и ја га топло препоручујем, као ваљана учитеља, том Књ. Глав. Надзор.

Велимље, 12 јуна 1899.

Умољени ревизор

Н. М. Татар, гл. к. ц. погр. пол. комесар.

Мушка основна школа у Брчеле.

Испит је држан 1 Јуна и трајао је 8 сати. Школа је троразредна са I, II и III разредом.

Дјеце је било уписано у почетку школске године 74.

У I-вом разреду 25, у II-ом 36, у IV-ом 13.

На испиту је изашло: у I-ом разреду 24, у II-ом 36, у IV-ом 12.

Отсутни су били усљед болести.

Успјех показан о испиту:

Из Закона Божјег: I. раз. $4\frac{2}{3}$, II. $4\frac{1}{2}$, IV. $4\frac{2}{3}$.

„ Српског језика: I. раз. $4\frac{1}{2}$, II. $4\frac{2}{3}$, IV. 4.

„ Словенског језика: I. раз. —, II. $4\frac{1}{2}$, IV. $4\frac{2}{3}$.

„ Рачуна: I. раз. 5, II. 5, IV. $4\frac{2}{2}$.

„ Земљописа: I. раз. 5, II. $4\frac{1}{2}$, IV. 5.

„ Историје: I. раз. —, II. —, IV. 5.

„ Природописа: I. раз. —, II. 4, IV. 4.

„ Позн. човј. тијела: I. раз. 5, II. $4\frac{1}{2}$, IV. $4\frac{2}{3}$.

„ Краснописа: I. раз. 4, II. 4, IV. 4.

„ Цртања: I. раз. 4, II. 4, IV. 4.

„ Гимнастике: I. раз. 5, II. 5, IV. 5.

Чистоћа школе: I. раз. 4, II. 4, IV. 4.

Дисциплина: у сва три разреда врло добра.

Укупни годишњи успјех постигнут је: у I. II. IV. риз. више него врло добар.

Сви су предмети израђени у довољном обиму према наставном плану. Дневно је рађено у школи просјечно по 6 сати; а преко цијеле године 180 дана.

Држати су два родитељска скупа: 18 октобра и 14 јануара. На првом је говорено о школском и домаћем васпитању, а на другом о значају рада Св. Саве на пољу просвјете.

Дјеца су извођена неколико пута у околину и том приликом су се занимали: земљописом, природописом и пјевањем. Ученици су уредно посјеђавали школу, а иста пак није трпјела никаквих незгода; мјесне власти као и народ одговарали су својим обвезама и дужностима према школи — како треба.

Школарина је купљена уз државни порез 5% — мислећи се, да ће се школа поправљати, но због неких узрока, поправка се није дозволила, те тако новци ће остати за идућу школску годину и према томе се неће школарина ове године узимати. Тог прихода са остатком од прошле године било је ф. 84·26

Расхода ф. 4·25

Остатак ф. 80·01.

Примједба. Испиту су присуствовале мјесне власти. Мјестни школ. надзорник је одсутан; г. капетана молио сам, да се прими ревизорске дужности, као и свештеника г. Јока Јовачевића, но они невични том раду, понуду су одбили, те сам сам испит држао по својој увиђавности, и савјесно оцјену ученицима дао. — Држећи се наст. плана — пропитивање је ишло као обично при годишњим испитима.

Брчели, 15 Јуна 1899.

Учитељ поп Нико Јовановић.

 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 ЦРКВЕНИ БИБЛИОТЕКАРНИК
 CRNOJEVIC

Приложници. — Његово Височанство Господар најмилијивије благоволио је даровати једно звоно с прибором цркви у Штитарици на дну Поља Колашинскијех.

Његова Свјетлост Књаз *Петар Карађорђевић* за душу своје супруге Њезине Свјетлости Књагиње **Зорке**, приложи једно велико звоно храму Светога Василије Острошкога Чудотворца у Никшићу.

Друго звоно приложише Њихове Свјетлости Књаз *Ђорђе* и *Александар Карађорђевићи*, својој незаборављеној мајци Књагињи **Зорки**, са својом сестром Књагињицом *Јеленом*, храму Светога Василије Острошкога Чудотворца у Никшићу.

Треће звоно приложи Његова Свјетлост Књаз *Петар Карађорђевић* за душу свога брата Књаза *Ђорђија* истоме храму Светога Василије у Никшићу.

Четврто звоно вишеречени Књаз *Петар* приложи за душу своје шћери Књагињице *Милене* храму Светога Василије у Никшићу.

Пето звоно приложи Његова Свјетлост Књаз *Петар Карађорђевић* за душу свога сина Андрије храму Светога Василије Острошкога Чудотворца у Никшићу.

1. Звоно тежи 1200 кила. Висина му је 1·15 метар, а ширина 1·22 метар.
2. Звоно тежи 750 кила. Висина му је 1·06 метар, а ширина 1·04 метар.
3. Звоно тежи 550 кила. Висина му је 0·97 од метра, а ширина 0·94 метра.
4. Звоно тежи 430 кила. Висина му је 0·87 метра, а ширина 0·89
5. Звоно тежи 300 кила. Висина му је 0·82 метра, а ширина 0·80 метра.

† **Митрополит кијевски Јоаникије** — Првенствујући члан рускога светога Синода, Високопреосвештени Јоаникије, митрополит Кијевски и Галички, преминуо је 7 јуна у Голосјевском манастиру близу Кијева. Покојник је спадао међу најзнаменитије јерархе православне цркве. Као врло учен човек најприје је био наставником и ректором разних руских духовних академија. За епископа је посвећен 1861, а год. 1882 постављен је за митрополита московског, с које столице год. 1891 дође на столицу Кијевске и Галичке митрополије.

Помоћник обер-прокурора св. Синода, В. К. Саблер, у кијевској духовној семинарији држао је у спомен блаженопочившег митрополита похвално слово, у ком га је овако карактерисао: Покојник је из дјетињства трпио крајње сиромаштво и сву горчину сиротиње. Он је пјешке походно из родног села Новосилског духовног училишта па је наставио школовање у Тулској семинарији. Пјешке је ходио по разним манастирима да се Богу моли, и особито му је мило било помињати свој хаџилук у Сергијевску лавру са неколика мједена новца. Рано је одлучио да прими монашество и по свршетку академског течаја удостојио се пострига у истом манастиру, у којем му је било суђено да нађе мјесто вјечнога покоја. Вазда строг према себи, у односима према људима руководио се према правилима, које су апостоли предали свим хришћанима, дајући свакоме што га иде Његова чиста душа није знала за уживање. Никада није тражио наклоност виших, нити је ходио за похвалама гомиле. Њему, справедливоме, нијесу били мило неискрени односи према ученицима. Он је вазда говорио истину не мислећи да ли ће бити угодна или не његова ријеч. Он није трпио самовоље, неумитно се руководио законитошћу, није подносио лаж, није полагао на удобности живота, одликовао се потпуном несребичношћу, није сабирао себи блага на земљи. Њему је било све једно ма што облачити и појести. Љубећи красоту црквене службе, он је љубио благољепије црквених одежда и није се умарао у молитви. С народом је поступао дирљивом бригом. У Москви сваки зна како је једном на Божић, видјевши пред црквом Спаситељевом мноштво народа, које по неспоразуму нијесу пуштали у цркву, наредио да се отворе црквена врата, и не обзирући се на снијег и мраз, пошљедњи је улегао у цркву са пошљедњим богомољцем. Покојник је често говорио, како никад ништа није тражио ни просио, а све је добио. Њега су сматрали суровим. Његов строги профил, велике тамне пуне израза очи, обично управо упрте на сабесједника, давали су повод

томе мњењу. У ствари пак он је био веома добар и милосрдан човјек, ком није било мило никад да само изгледа добар. Његова је била завјетна мисао да по могућности даде свој дјечи свештеничкој бесплатно образовање у средњој духовној школи. И пошто је дошао у Кијево он је замислио да огради велики завод за 5—600 воспитаника са унутрашњом црквом и свијетлим добро пространим дворанама. Да огради ту семинарију он узимље земљу, која је припадала Софијском митрополитском дому у Кијеву и сам улаже 160 000 рубаља, које је приштедио на ту сврху. Мисао о подизању за вас лијепог дома није га остављала до његове смрти.

Благо руској цркви и Русији са овако светим и заслужним архипастирима!

Митрополиту Јоаникију вјечнаја памјат!

Нова руска црква у Св. Гори У Свето Андрејевском скиту у Св. Гори осветили су браћа Руси нову величанствену цркву. Она је начињена у име захвалности на избављењу од атентата цара Александра II. у Паризу. Почела се градити још 1867., довршена је 1896., а од тада до сада рађена је изнутрица и украси. Сва је црква од мермера бијела и сива, има неколико бакром покривених кубета и у зелено обојених, а јабукe и крстови од злата су. Има 16 звона, међу њима од 3200 килограма. Црква изнутра има три одјељења и сва је дивно и богато украшена. Иконостас је радио руски сликар Тронин. Црква има неколико хорова, а сви украси и утвари црквене одликују се необичним богатством и раскоши, каква само може бити у богатих и побожних Руса. Преко 30 година радили су ту цркву и потрошили на њу 2,000,000 рубаља. Цркву је осветио бивши васељенски патријарх Јован III, а заступљени су боли сви светогорски манастира, заповједник руске ескадре у Средиземном мору са официрима и сам цариградски посланик Зиновјев. Слава је била величанствена.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

Учитељско удружење Ријечке нахије држало је своју VI. скупштину на Ријечи 23 јула 1900 год., на којој је Лука Пејовић (Цеклин) поднио чланак „Да ли је корисније, да сеоске школе буду троразредне или дворазредне?“, а Михаил Поповић (Каруч) чланак „Значај ђачких излета и како их треба обављати.“ Оба чланка су на скупу прочитана, па предата Ан Јовићевићу на реферисање. Чим их прегледа, повратиће их писцима, да их препишу, па да се упуте „Просвјети“ у штампу. Реферат на српску историју за IV. раз. донесен је; чим се препише и неке поправке и допуне учине, послаће се „Просвјети“ у штампу. Идућа скупштина заказана је у почетку идуће школ. године; на њој ће се претресати питања о распореду и подјели наставне грађе преко године и о вођењу дневног рада.

На жалост, морамо изјавити, да некоји учитељи ове нахије нијесу били до сада чланови нашег удружења; некоји су се радо уписали за чланове, али нијесу ни једанпут посјетили наше скупове; а некоји су присташни били, да буду чланови, само да не долазе на скупове, јер им

је удаљена кућа, а да ће бити сагласни са свијем, што ми учинимо. Чудна посла! зар ћемо издавати пресуде? Ни првијех ни потоњијех држање није оправдано; напротив, ако баш с вољом раде и на своје и ђачко усавршавање, морали би бити чланови нашег удружења, и то не ради нахијске или окружне заједнице, него ради сопственог користовања. Очито је знак, да је наше удружење до сада показало, да је заслужно да постоји, и да је животом својим кадро стварне користи допринијети и појединцу и свима уопште. Нема тога међу учитељима, који је тако усавршен у своме позиву, да се не би потребовао овог или овоаког удружења; и са најбољом спремом учитељ нешто ће се окористити и од онога са најлошијом спремом; то показују примјери свакодневног живота и рада. Ми би жељели, да се сви учитељи не само ове нахије, него и овог округа, окупе с нама у друштво како ће наш рад већи обим обухватити и веће користи доносити; с тога остале учитеље нечланове позивамо, да с нама удружени пођу руку под руку к циљу, пут којег смо се упутили. **X.**

Женско свенаучиште у Москви. Најновији број руског службеног листа — „Правитељственог Вјесника“ доноси наредбу великог цара сверусијског о отварању женског свенаучишта у Москви. Свенаучиште ће се звати: „Виши женски течај“, а отвориће се 1. јула. Управљаће се у њему по штатутима таког истог завода у Пеурограду. Надамо се да ће и која Српкиња моћи ступити у ово руско женско свенаучиште, јер ако икоме — нама треба васпитних матера, да се можемо одржати.

Румунска (народне школе). Прошле школ. године било је у Румунији 3664 народне школе са 3517 учитеља и 907 учитељица. У овим школама било је 372 900 мушкара и 313 794 женске дјеце, свега 686.654. Исте године било је у грађанским школама 71.000 ученика и ученица.

Француска (реорганизација школства). Варошко вијеће града Париза расправљало је ту скоро о преустројству школства врло озбиљно. Из свега, што се на том вијећу радило, говорило, разбира се, да су сви сложни, да је васпитање у школама главна цијел и права потреба. Само су се разилазили у путовима, којим се има постићи највиша васпитна циљ. Једни су били мишљења, да школа приправља васпитанике за практични живот, шта више за одређено звање, други су пак ошће образовање држали бољим. Није чудо, што се овамо код нас још нијесу педагози сложили, какве да буду читанке за основне школе, кад ето у Паризу воде се жестоке борбе око тога, какве читанке да буду, те због тога на све стране жале се, е нијесу читанке онакве, какве би требало да су. Једна странка у Паришком вијећу хтјела би, да читанка буде средиште обуке, да уз њу друге књиге не буду од потребе, други су наглашавали, да је главни чинилац обуке личност учитељева и т. д.

Статистички податци о школама у сједињеним сјеверо-америчким државама. Недавно је објављена статистика о школама у сједињеним сјеверо-америчким државама за 1900. годину и ту је пуно интересних података за што потпуније познавање јавне наставе у сједињеним државама, те неке податке избезежавамо. У 1900 години било је у јавним школама уједињеним сјеверо-америчких држава 14,779.069 ученика или 23% цјелокупног становништва. Овдје нијесу урачунати ученици вечерњих, трговачких

и техничких школа, даље ученици завода за глувонијеме и умоболне и ученици индијских школа. Рачунајући и њих, укупни број у 1890. год. износи би преко 15,000.000 или 26% од цјелокупнога становништва у тим државама. Од свеколикога броја ученика 96% долази на основне школе, на средње школе 26% и на универзитете 1%. Наставника је било у тој години 425.000, од којих је било мушкиња само 33%. Укупни издатци за јавне школе износили су у 1900. години 146,800.815 динара. Од све суме само је једна трећина из државног буџета, а 70% давале су поједине општине и градови.

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Позив Српске Краљевске Академије. Спрема се издање свих старих *српских писама* (са црква и других зграда, са икона и црквених утвари и са старих гробова) и *записа* (по рукописним и старим штампаним књигама), па моли сву господу, која би таквих натписа и записа имала преписаних, или била у мјесту гдје им се записи налазе да их пошљу Академији до *половине августа две године*. Да би ово издање било што тачније, Академија моли господу која би записе слала, да их не препи- сује већ *прецртавају* са свима *српским* *краљевским* *писмама*, па ће се у Ака- демији читати. Академији би добро дошли тачни преписи и оних натписа и записа, који су већ објављени, али од невјештих читача, те зато нетачно прочитани и наштампани.

† **Јован Сундечић** 7 ов. м. умро је у Котору у 75 год. живота, те тако је нестало још једног врлог родољуба, који се до задњих тако рећи дана умно отрести уског шовинизма и својим умним погледом обу- хватити шири круг националнијех идеја, због чега покојни Јово није мање био чувен међу осталијем Словенима, него ли међу Србима. Педесет ци- јелијех година Сундечић је неуморно радио, да што боље приближи брата к брату.

Погреб је био у петак. Да одаду потоњу пошту врлом покојнику стекли су се били у Котор преставници из цијеле Боке, Дубровника и другијех мјеста. Из Црне Горе изаслати су били: од стране Њего- вог Височанства Господара Књаза Николе I. госп. Перо Рамадан- вић, К. Ц. агент у Котору, од стране Министарства Просвјете г. г. Јо- ван Љепава и Ђуро Поповић; од стране Црногорске Митрополије се- кретар исте протођакон Филип Радичевић и поп Марко Мартиновић. Спровод је био сјајан, о чему су се усрдно побринули браћа Которани. Бесједе су говорили: при изласку из куће говорио је г. Ђуро Вукотић, народних посланик у далматинском сабору; у старинској малој цркви св. Луке, гдје га је свечано опојало свештенство из све Боке, говорио је ко- торски парох Јован Бућин; на гробу су говорили тројица: Илија Ђива-

новић, као преставник омладине которске, г. Шпиро Герун у име дубровачке омладине, а завршио је подужим говором г. Др. Владимир Тројановић, народни заступник у далматинском сабору, славећи српског pjesника и државника у име цијелог српства. Смртни остатци пок. Јована Сундечића сахрањени су у Шкаљарима код Покровске цркве, на самом подножју Ловћена, крај Црне Горе, коју је он толико вјерно служио и тако ватрено љубио. Нек му је блажени покој и вјечни спомен међу нама!

Просвјетни Гласник. Службени лист Министарства Просвјете и Црквених послова краљевине Србије. Година XXI. Свеска за Јул. Уредник Ј. Миодраговић. Београд, издање и штампа државне штампарије краљевине Србије 1900.

Садржај: Службени дио. 1. Укази Његовог Величанства Краља: Одликовања, Државна Штампарија (постављење), Стручне школе (разрешење), Средње школе (унапређење), Духовни судови (пензионовање). — 2. Умрли наставници народних школа. 3. Расписи и одлуке министра просвјете и црквених послова. 4. Службена објава. — Радња Главнога Просвјетнога Савјета. 5. Записници редовних састанака: Записник 763. састанка; Записник 764. састанка; Записник 765. састанка; Записник 766. састанка; Записник 767. састанка; Записник 768. састанка; Записник 769. састанка — Школски љетописе. 6. Извјештаји надзорника народних школа: Тромјесечни извјештај надзорника народних школа за округ крајински. 7. Овогодишњи испити зрелости у нашим средњим школама, од Ж. — Наука и настава. 8. Експериментална педагогика, од др-а Л. Штајна, превео С. Максим. 9. Елементи педагошке психологије, од Н. de Raffa, српски приредио др. Ст. М. Окановић. 10. Дјеца у друштвеном развоју, од Херберта Спенсера, превео Срд. А. П. — Опјене и прикази: 11. Das XIX Jahrhundert in Wort und Bild, von Hans Kraemer. Реферат Јер. Ж. 12. Lehrbuch der Zoologie, von Dr. Otto Schmeil. Реферат Мих. Божића. — Хроника: 13. Српско Геолошко Друштво: LXXVI збор. 14. Српско Хемијско Друштво: 23., 24., 25., 26., 27. и 28. састанак. — Предавања: 15. О Стевану Синђелићу, од Јов. В. Јанковића. — Ковчежић: 16. На чистом зраку, превео проф. Ч. Петровић. 17. Енглески и амерички колежи, превео Т. Петковић. 18. Више дјевојачко васпитање у Француској. Написао др Франкишек Дрђина, превео Иван Шајковић. 19. Подаци за историју призаренске богословије, од Старосрбијанца. — Биљешке: 20. Гласови о школама. 21. Просвјетни записи. 22. Нове књиге и листови: Књиге, Листови. 23. Из науке. 24. Умјетност. 25. Разно. 26. Покојници. 27. Просвјетни добротвори. — Прилог: Садржај Просвјетнога Гласника прве половине 1900. године.

„Просвјетни Гласник“ излази у мјесечним свескама од 8 и више та бака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 динара (франака). — Преплата се шаље Управи Државне Штампарије Краљевине Србије у Биограду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство Просвјете и Црквених послова у Београду). Они се, на захтјев писаца, враћају.

„Бранково Коло“ за забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник Паја Марковић Адамов. Год. VI. Број 27 и 28.

Садржај: Позив Српске Краљевске Академије. *Стари Чобанин* (pjesма) Д. Димитрјевића. *Мркоњић*, Св. Ђоровића (наставак). *Васкрсеније*, роман

Гр. Л. Толстога (свршетак) с руског превео Јован Максимовић. *Амалаш-Бек*, од Марлинског (А. А. Бестужев) (наставак). Из „*Мистерије жене*“, Zotka Kveder; прев. Ив. Зид пред прозором, од Пјера Лоти, с франц. М. Ив. Цвијеша Зузорић и Доминко Злашарић, листак из дубровачке књижевности, Данил А. Живаљевић *Штаринска српска јела и шића*, од С. Тројановића, од Др. М. Васића, *Прилог историји ослобођена Србије*, од од Ан. Гавриловића. *Стари српски новци*, (из „Гл. Црногорца“), од Др. Л. Томановића. *Литературни феминизам*, Ковчежић. Просвјетни и друштвени гласник.

Босанска Вила, лист за забаву поуку и књижевност. Број 13. Год. XV. Сарајево, 15. јула 1900. Власник и уредник Никола Т. Кашиковић. Штампарија Гисте Ј. Савића и друга.

Садржај: Пјесме: Зимње вече, од Пушкина, превео Мелита. — Идила, од Барона Делвига, превео Дим. Глигорић. — Позоришни комад: У слободи, у три чина, од гђе Јелисавете А. Љапунове, превео Р. П. — Приповијетке: Јеремелај и Млинарица, из ловачког записа, И. С. Тургенева, превео И. К. Сарап. — Поука: Преосвештени Антоније (са сликом.) — Српске народне умотворине: Сестра и Братља, по А. С. Пушкину, превео Р. В. Р. — Марко богати и Василије Несрећни, руска нар. прича. — Листак.

Škola. List sa učiteljstvo i prijatelje školstva. Br. 8 Teč. XI. Izdaje i ureguje Stjepan Širola.

Садржај: Узгојне искирице. Сложио Рудолф барун Малдини. — Преоптерећеност и уморност у школи. Приопћио Вјекослав Доминковић. — Читање и стварна обука. (Свршетак). Приопћио Фрањо Мајин. — Филолошко иверје, пише Скендер Фабковић. Научна екскурзија загреб. учитељ. приправника у Рим. (Свршетак). Написао Фрањо Пилек. — О удаји учитељица. Само двије, три... од Јелице — Из школскога свијета: Скупштина њемачких учитеља. — Наша писма. — Књижевност. — Вјесник. „Школа“ излази првога свакога мјесеца. Годишња цијена јој је 4 к., на по године 2 к., а за иноземство 60 фил. више. — Претплате, дописи и листови у замјену шаљу се уредништву у Карловац.

Караџић, лист за српски народни живот, обичаје и предање. Број 6. и 7. Год. II. Издаје и уређује Тих. Р. Ђорђевић, проф. Алексиначке учитељске школе. Алексинац 1900.

Садржај: Крсна имена, напомене за нова испитивања, од Стојана Новаковића. — Обредне пјесме у Потисју, објавио Тих. Остојић. — Албум Конавоских народних везова, од Вида Вулећића-Вукосавовића. — О убијању стараца, — народно вјеровање очувано у Крепољину, — саопштио Мих. П. Васиљевић. — Ситне биљешке, од Ст. М. М., Антонија Тодоровића, Јована Р. Грујића и Душана Поповића. — Прикази.

Посебни отисци из „Караџића“:

1. Питања за прикупљање градива о ловачким обичајима у Срба, саставио Т. Р. Ђ. (1899).

2. Питања за прикупљање музичких обичаја у Срба, саставили Божидар Јоксимиовић и Влад. Р. Ђорђевић. (1899).

3. Питања за прикупљање технолошких обичаја у народа српског, саставио. Петар М. Илић. (1900).

Сва ова „Питања“ шаље уредништво „Караџића“ свакоме, ко је вољан да по њима прикупуља градиво из нашег народног живота, на захтјев, бесплатно.

4. Српски фоклор, написао Тих. Р. Ђорђевић. (1900). Цијена 0-50 дин.

„Караџић“ излази у Алексинцу једанпут мјесечно на 1—1½ штампаном табаку, цијена му је 5 динара годишње, поједни бројеви стају 0-50 дин. — Рукописи се не враћају.

Dom i svijet, hrvatski ilustrovani list. Теџај XIII. Број 15.

Садржај: Кобна освета. Слика из личке прошлости почетком 18. стољећа. Написао Иван Девчић. (Наставак). — Љубав и издаја Роман А. Maqueta. Превео А. С. (Наставак). — Negro. Хисторички роман од Ernesta Ecksteina. Превео д-р Аугуст Харамбашић. (Наставак). — Гласовити мугјеви старога вијека По Ролину приредио М. Ц. (Наставак). — Пустоловина у Паризу, Написао Guy de Maupasant. Превео Хинко С. — Први љубавник. Роман од G. Rovette. Превео Р. Р. — 16 слика. — Листак.

„Dom i svijet“ излази 1. и 15 свакога мјесеца. Цијена на цијелу годину фор. 6., на пола годину фор. 3., на 3 мјесеца фор. 1-50, са поштом.

Француске ријечи распоређење логичким редом. Израдио д-р Карло Мајрер, професор у гимназији Фридриха Вилема у Келну. У Биограду. Штампано у штампарији краљевине Србије 1900. Издање књижарнице Е. Ајштета. 8°, стр. 114. Цијена 1-20 дин.

Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva. Uredjuje d-r Ivan Vojnić Kriinski, kr. zemaljski arhivar. Godina II. Svezak 3. Zagreb 1900.

ИЗЛАЗИ У ЧЕТВРТГОДИШЊИМ СВЕСКАМА ПО 4 ШТАМПАНА ТАБАКА. Цијена 6 круна на годину. Претплата се шаље у **Кр. Књ. Одр. Утискар. у Загребу.**

Садржај: Д-р Изидор Кршњави, прилози историји салонитани Томе архиђакона спљетскога. Е. Ласзовски, подаци о Копривници у средњем вијеку (наставак). Свастице: Е Ласзовски, процјена добара медведградских г. 1670. — М. Магдић, кратак попис оних исправа, којих је нестало из Сењскога градског архива између године 1663—1883. — Књижевност.

Napredak, glasilo „Hrvatskoga pedagoško-književnoga zbora“, „Saveza hrv. učit. društava i Hrv. štedovno-predujamne zadruge“. Уређује Стјепан Басаричек. Број 28. Година XLII. Загреб 1900.

Садржај: Психологија писмених саставака. — Задаћа модерне школе. — Темпераменти код дјецe. — Обзор по педагошком свијету. — Од Адрије до Тирхена. — Рад хрв. учитељ. друштава. — Вјестник.

„Napredak“ излази сааког 5., 12., 20. и 28 у мјесецу. Цијена му је 10. к. на годину. Рукописи се шаљу уреднику, а новац г. Јосипу Клобуچارу, благајнику хрв. пед.-књиж. збора.

Църковенъ Вѣстникъ. — Седмично издание. — Съ три приложения въ годината. Година I. Број 15. Отговоренъ Редакторъ: Андрей Маноловъ.

Садржај: Мнѣние по религиозно-праственото възпитание. — Има ли нужда отъ новъ прѣводъ на Библията. — Свещеническото събрание въ Бургазъ. — Лѣтописъ. — Българското-църковно училищно дѣло въ виля-

етитѣ: подјанинска епархия — учебно дѣло. — Изъ вѣстницитѣ и списания: Правдници на благодарности. — Библиографія. — Обявления.

„Църковенъ Вѣстникъ“ излази всѣки петъкъ. Той има прѣзъ годината и три приложения — по 1 книга отъ 4 печатни коли за всѣко четиримѣсечие. Гогнишната цѣна на „Църковенъ вѣстникъ,“ заедно съ тритѣ приложения, България е 10 лева, а за странство 10 лева.

„Behar“. Лист за поуку и забаву. Број 6. и 7. Година I. Сарајево, 15. Јула и 1. Августа. Штампарія Ристе Ј. Савића и Друга. 1900 год.

Садржај 6 броја: Садудин: Зеѣат. Мирза Сафвет: Абдуллах паша. Риза бег Капетановић: Кнез. Осман Ђикић: Ђерка цара крвопије. Ј. Т. пл. Ескарт-Назим: Вехабије и Бабије Gobineau-Салих Емин: Кандахарски љубавници. Фехим Спахо: Источни бисер. А. Б.: Загасивао пушци. Фехим Х. Башчаушевић: Женидба соко Хасан аге. Сераџудин: Мевлуд. Листак. Књижевност: Сузе и осмјеси; Позив на претплату „Вијенца“; — Прелом; — Теофики Фикрет; Културне биљешке; Велика реалка у Бањолуди; — Прешао на ислам; — Медресат-ул исламије у Ливерполу. Поглед по свијету. Загонетке. Одгонетке.

Садржај 7. броја: Садудин: Зеѣат. Едем Мулабдић: Два трговца. Ј. Т. пл. Ескарт-Назим: Вехабије и Бабије. М. Хајровић: Тевеџул. М. Сафвет: Источни Парнас. Мехмед Спахо: Невјестина клетва. Ата Нерѣс: Правда и кривда. Риза бег Капетановић и Едем Мулабдић: Шта не ваља? Листак. Књижевност: Ислам ханумдери ве адеми исламзијетте аиле хајати; — Escursions in Dalmazia. Културне биљешке: Англикански пастор (свећеник) прешао на ислам; — Дјевојачка руждија „Бамидија“ у Јаџи. Поглед по свијету. Свашнице: „Сурре“; Невозља и глад у Индији; — Махмел; — Школство у Кини; — Парница ради трансвалске жељезнице. Загонетке. — Одгонетке.

„Бехар“ излази два пута мјесечно. Цијена му је на годину 10, на по године 5 круна; за ђаке 6 круна, а за иноземство 12 круна на годину. Претплата и рукописи шаљу се: Уредништву „Бехара“ у Сарајево, Апелова обала бр. 34.

Пчелар, илустровани лист српског пчеларског друштва. Број 5. и 6. Биоград. Мај и Јуни. 1900. Година III. Власник српско пчеларско друштво. Уредник Алекса М. Живановић.

Садржај 5. и 6. броја Пчелара. Некролог. — Његовање пчела прије главне паше и за главне паше. — Најзгодније доба за пресељавање пчела. — Да матица не размеће легло свуда по кошници. — Може ли се препоручити истресање незаливенога меда. — Да ли је корисна употреба вјештачког саћа. — О вјештачком преношењу јаја из једне ћелије у другу. — Мед као лијек. — Записник и извјештаји. — Гласник. — Биљешке.

„Пчелар“, излази мјесечно на табаку. Цијена је годишње за Црну Гору 2 фиорина а. вр. Претплата и рукописи шаљу се Српском Пчеларском Друштву, у Биограду.

Школски одјек. Год. IV. Излази сваког 1, 10 и 20 дана у мјесецу. Стаје на годину 8 круна или 10 дин, на четврт 2 круне.

Садржај 19 и 20 броја: Путовање српских учитеља. — Родитељско вече. — Говор. — Говор. — Говор. — Говор. — Говор. — Приправнички конвикт или алумнат. — Срески учитељски збор велико-кикинског школ-

ског среза. — Концертирање учитељске добровољне пјевачке дружине српског учитељског конвикта у Новоме Саду. — Поједини листови концерта. добровољне учитељ. пјев дружине срп. учит. конвикта. — Биљешке. — Огласи.

Источник духовни лист за црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства и народа у Босни и Херцеговини. Год. XIV. Бр. 12. Власник: Њихова Високопросвештенства српско-православни Б.-Х. Архиепископ. Уредник: Иларион Радонић, јеромонах. Сарајево 1900.

Садржина: Окружница. — Сlike из историје црквенога пјесништва и музике у православној цркви. — Религијозно-морални листићи. — Црквене старине. — Кратки извјештај српско-православнога богословскога училишта у Рељеву године 1899/1900. — Црквене вијести. — Разно. — Званични огласи.

„Источник“ излази два пута мјесечно и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу за Црну Гору на годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2-50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Српски Архив за цјелокупно лѐкарство. Орган српског лѐкарског друштва. Година VI. Свеска 7. Уређује: Др. Јован Данић. Биоград 1900.

Садржај 7 свеске: Оригинални радови: стр. 349. — Преглед стране штампе: стр. 380. — Рада српског лѐкарског друштва: стр. 382. — Санитетска извјешта: стр. 333. — Сталешке и личне вијести: стр. 395. — Нове књиге: стр. 397. Као котатак „Народно Здравље“ популаран часопис са засебним садржајем и засебном пагинацијом.

„Српски Архив“ излази једанпут мјесечно. Цијена је листу годишње: За Црну Гору 10 франака у злату, или 10 круна.

Седмо извјешће о српској народној (автономној) школи у Загребу за школску 1899.-1900 годину. Саставио Мита Грујић, оспособљени учитељ за грађанске школе, учитељ на српској автономној школи загребачкој. У Загребу, Српска Штампарија. 1900.

Садржај: Мати. — Љеуопис за школ. 1899.-1900. годину. — Наставнички збор. — Школске области. — Искази о ученицима и ученицима. — Школска књижница. — Разне вијести. — Објава за школ. 1900.-1901. годину.

Школски Музеј, у Биограду III. извјештај за 1899 и 1900 годину. Саставио Д. Ј. Путниковић, учитељ, управник Школског Музеја. Биоград, Штампарија Светозара Николића (Обилићев вијенац број 2.) 1900.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Баш сад изађе из штампе најновији и најинтересантнији роман првог свјетског писца грофа Лава Николајевића Толстога

ВАСКРСЕНИЈЕ

у пријеводу одличног преводиоца г. Јована Максимовића. Дјело износи 37 штампаних табака на финој сатинираној хартији. Уз пријевод је придодата најновија и највјернија слика Толстојева

Цијена је потпуном дјелу 4·80 круна, а у златном дивот повезу 6 круна.

Ко нам пошаље новац унапријед, шаљемо му о свом трошку. Иначе шаљемо поузећем (per Nachnahme).

Од овог знаменитог романа продано је 500.000 примјерака за један дан у Пештрограду.

Књижарница **Код Вука Ст. Караџића**
(Светозара Ф. Огњановића) у Сријем. Карловцима.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Јављамо свима пријатељима српске књиге, нарочито српско-православном свештенству и управама српско-православних богословија, да нам је уважени српски књижевник Високопреосвештени господин Др. Никодим Милаш, српско православи епископ, да штампамо и издамо у другом поправљеном и знатно проширеном издању Његово дјело:

ПРАВОСЛАВНО ЦРКВНО ПРАВО.

Прво издање овог веома признатог дјела досега је распродато, те ће се многи, нарочито српски свештеници и богослови обрадовати овом другом издању, тим више, што ће бити поправљено и знатно проширено.

Веома смо захвални Његовом Високопреосвештенству, уваженом господину писцу Др. Милашу, што нам је пружио могућност да издамо ово одлично дјело.

Ово друго издање задржаће свој пређашњи формат; хартија ће бити много љепша; штампарска израда биће достојна садржине дјела, а број ће табака бити повећан.

Израдићемо тврде корице и повезати већи број примјерака у два разна повеза; дивот са кожним леђима златом израђеним и обични платнени повез са црним натписом. Цијена поменутог повеза биће врло умјерена.

Ко жели књигу добити чим изађе из штампе, нека нам се јави и назначи како повезан жели имати.

У своје вријеме објавићемо кад ће дјело бити довршено (доштампано), а том приликом назначићемо и цијену.

У *Мостару* мјесеца јулија 1900.

Издавачка књиж. и штап.-умјетнички завод
Пахера и Кисића.

К Њ И Ж Е В Н И О Г Л А С.

Његово Високопреосвештенство наш Митрополит Господин Митрофан, старајући се за добро своје пастве, написао је :

„Спомоћно упутство о исповиједи за свештенство и народ.“

Ово је дјело најприје било штампано у нашој „Просвјети.“

Управа Митрополијске канцеларије, увиђајући, да се наше свештенство и народ овијем врло важнијем дјелом не би могли користити из „Просвјете,“ у којој је дјело излазило у течају три године, колико кад би се оно штампало засебно, одлучила је, да се споменуто дјело из трогодишње „Просвјете“ прештампа и изда у засебној књизи.

Ово дјело нашег Архипастира врло је поучно за свакога православнога Хришћанина, а свештенству је просто необходимо нужно, за то га и препоручујемо најтоплије како свештенству, тако и народу.

Дјело је штампано у Државној Штампарији на Цетињу на лијепој хартији велике осмине и износи око 20 штампанијех табака.

Цијена је књизи 1 фиор. Ко скупи 10 књига, једанаесту добија на дар. Добити се може у Управи митрополијске канцеларије.

